

Ts'etta ıxhaynbı

Dyunyeyn itxhıniy

¹ Ts'etta Allahee xəybıyiy ç'iyey itxhın. ² Ç'iyey aq'vabıdena q'əradniy vod. K'orane xhyanbışın oodun ciga miç'axdaniy vod. Allahın Rı'h xhyanbışıl ooadniy alcaxxva. ³ Allahee uvhuyn: «Hasre işiğ ixhecen». İşiğ ıxhayn. ⁴ Allahık'le g'acuyn, işiğ yugda vod. Qiyğa Mang'vee işiğ miç'axıyvalike cura'uyn. ⁵ Allahee işiğıs «yiğinyiğ», miç'axıyvalis «xəm» do bı huvu. Xəm quvxha, miç'eedi y qıxha; in ts'ettiyn yiğ ıxha.

⁶ Qiyğa Allahee uvhuyn: «Hasre xhyanbışde yı'q'nee arka vuxhecen, xhyanbı sana-sançike cure'ecen». ⁷ Həməxüdüd ıxhayn. Allahee arka haa'ana, arkayn, çik avuduniy oodun xhyanbı sana-sançike cura'anbı. ⁸ Allahee mane arkays «xəv» do huvu. Xəm quvxha, miç'eedi y qıxha; in q'öd'esın yiğ ıxha.

⁹ Qiyğa Allahee uvhuyn: «Hasre xəək avudun xhyanbı sacıgeeqa salecen, qeqquyn ciga g'acecen». Həməxüdüd ıxhayn. ¹⁰ Allahee qeqquyne cigayk'le «ç'iyey», xhyan sadiyne cigayk'lemee «deryahbıva» do bı huvu. Allahık'le g'acuyn, inəxüd yugda vod.

¹¹ Qiyğa Allahee uvhuyn: «Hasre ç'iyeyn aq'va xhınak qıxhecen: toxumbınan ok'bı-alafbı, curayn-curayn meyvabı eyxhen yivar aley'ecen, toxumbıd meyvabışde ad ixhecen».

Həməxüdüd ıxhayn. ¹² Ç'iyeyne aq'vayn alabı aleyli'inbı: toxumbınan ok'bı-alafbı, curayn-curayn meyvabı eyxhen yivarıd alyadıynbı, toxumbıd meyvabışde ad ıxha. Allahık'le g'acuyn, inəxüd yugda vod. ¹³ Xəm quvxha, miç'eediy qıxha; in xhebıd'esın yiğ ıxha.

¹⁴ Qiyğa Allahee uvhuyn: «Hasre xəəne arkee xəmə yığıke cura'an işıǵbı ixhecen. Mançin fəsilbı, yığbı, senbı hagvecen. ¹⁵ Hasre manbı xəə'əd işıǵbı ıxha, ç'iyeylqa gyatk'vecen». Həməxüdüd ıxhayn. ¹⁶ Allahee q'ölle xədıñ işartı ha'u: yığınyığ vuk'lek ıkkeecenva xədıñ işartı, xəmə vuk'lek ıkkeecenva k'iniyn işartı. Mang'vee xənebıd ha'uynbı. ¹⁷ Allahee manbı xəənə arkeqa gitk'iniynbı, ç'iyeylqa işıǵ gehecenva, ¹⁸ yığıy xəmə vuk'lek ıkkeecenva, işıǵıke miç'axvalla curee'ecenva. Allahık'le g'acuyn, inəxüd yugda vod. ¹⁹ Xəm quvxha, miç'eediy qıxha; in yoq'ud'esın yiğ ıxha.

²⁰ Qiyğa Allahee uvhuyn: «Hasre xhyanbı nafas iləşşene karbışikva gyats'ece, ç'iyeyl oo xəə xətta şit'yar aledxvecen». ²¹ Allahee xhyanee eyxhen ç'ak'ın karbı, harne curaylin baluǵar, ǵırgın hadaǵvan nafas helen karbı, mançika sacıgee harne curaylin ǵırgın xilibışkan şit'yar itxhın. Allahık'le g'acuyn, inəxüd yugda vod. ²² Allahee mançıs xayır-düə huvu eyhen: «G'adı xət qetxhe, deryahbışeedın xhyanbı gyats'e'e; şit'yarıd ç'iyeyne aq'val geed qetxhecen». ²³ Xəm quvxha, miç'eediy qıxha; in xhod'esın yiğ ıxha.

²⁴ Qiyğa Allahee uvhuyn: «Hasre ç'iyeyne aq'vayn harne curaylin nafas helen karbı: çavra-

vəq'ə, hadağvan həyvanar, çolun həyvanar ıxhnecen». Həməxüdüdü ıxhayn. ²⁵ Allahee curayn-curayn çolun həyvanar, çavra-vəq'ə, ç'iyeyl hadağvan, gırgın nafas helen həyvanar itxhınınbı. Allahık'le g'acuyn, inəxüd yugda vod.

²⁶ Qiyğa Allahee uvhuyn: «Yişde k'op'yelyna, Şak akarana insan ıxhanas. Hasre mang'vee deryahbişeeene baluğaaşis, xəne şit'yaaşis, çavra-vəq'əys, gırgıne ç'iyeyne aq'vays, ç'iyeyl hadağvane gırgınçis xəbvalla hee'ecen».

²⁷ Allahee insan Cune k'op'yeyl ırxhın,
Allahne k'op'yeyl ırxhın,
Adamiyiy zəiyfa ipxhın.

²⁸ Allahee manbişis xayir-düə huvu, uvhuyn: «Vuxooxu geeb qəpxhe, ç'iyeyn aq'va gyats'e'e, mana vuşda vob. Deryahbişeeene baluğaaşis, xəne şit'yaaşis, ç'iyeyl hadağvane gırgıne nafas helençis xəbvalla he'e». ²⁹ Allahee uvhuyn: «Haane, ç'iyeyne aq'val toxum hoolen ok'bıd-alafbıd, gırgıne yivaaşin meyvabı şos helenbı, oxhnecenva. ³⁰ Gırgıne ç'iyeylne həyvanaaşis, gırgıne xəne şit'yaaşis, gırgıne hadağvançis – neñceeyiy ı'mren nafas vod, gırgınçiscad – Zı oxhnecenva xhınakın ok'bı helenbı». Həməxüdüdü ıxhayn.

³¹ Allahık'le g'ecen, itxhınin gırgın kar geed yugda vod. Xəm quvxha, miç'eedy qıxha; in yixhıd'esın yiğ ıxha.

2

¹ İnəxüd, xəybışiniy ç'iyeyn, maane gırgıne karan itxhınıy ç'əvexhen. ² Allahee yixhıd'esde

yiğilqameen işbı ç'əvə'ənbı, yighıd'esde yiğil, hı'iyne işbışiker curxha manzil haa'a. ³ Allahee yighıd'esde yiğis xayir-düə huvu, man yiğ mansa yiğbışik'e curuiyn, mane yiğil gırgın ha'an işbı ç'əvüü manzil haa'a.

Ts'eppiynə insanaaşin ipxhuniy

⁴ Xəybıyiy ç'iyə itxhınıyle qiyğiyına hekaye: Rəbb Allahee xəybıyiy ç'iyə itxhınıyle qiyğa, ⁵ ç'iyeyne aq'val ok'bıyiy yivar ələə deşdiy. Rəbb Allahee gyoğiy g'ixdevuva, sayid ç'iyee ezasda insan deşva, mançil-alla məxüd ıxha. ⁶ Xhyanıd* ç'iyençeniy əlqəən. Mane xhyaniked ç'iyesın xhyanniy eyxhen.

⁷ Manke Rəbb Allahee ç'iyeyne nyuq'vneke insan hı'ı, mang'une quşeeqa ı'mrene nafasna uf üvxhü. Həməxürur insan üç'ür qıxha.

⁸ Qiyğa Rəbb Allahee şargılne Edenıl sa bağ ezu, ırxhınna insanır maqa gıxhxhı. ⁹ Maa'ad Rəbb Allahee ç'iyeyl uftanda g'ecen, ittun oxhanas eyxhen meyvabınan xəttə curayn-curayn yivar aleyli'ı. Mang'vee q'öble menne yivaaşik idyakarana yiv oozu: sa yivene meyvabışe ı'mı'r hoole, mansançined meyvabışe yuguniy pısın ats'axhya'asın ats'al hele.

¹⁰ Bağıs xhyan helena sa damaniy Edeneñçe gyobatsts'e, mançeb mana yoq'ne cigeeqaniy bit'alooxhe. ¹¹ Mançine sançin do Pişon vod. Mana bıkrne Xavila ölkayne hiqiy-allançeniy gyobatsts'e. Maa'ad g'izil qığəə. ¹² İne

* **2:6** 2:6 Xhyanıd: cühüt'yaaşine mizel cuvabna qopkuvalla şavuk'lecab vats'a deş. Man «xhyanıd» eyxhe, «booğud» eyxhe.

ölkayn g'izil yugun vod. İnyaa'ad yugun evanan gatraniy gıranna eke oniksib vooxhena. ¹³ Q'öb'esde damayn do Gixonodun. Manab bıkirne Kuş ölkayne hiqiy-allançeni yobats'e. ¹⁴ Xhebıd'esde damayn do Dəclə (Tıgır) vodun. Mana Aşşur ölkayne şargile yobats'e. Yoq'ub'esda damab Fəratobna (Yəfrat).

¹⁵ Rəbb Allahee insan Edenne bağeeqa giyxhena, man ezu, çiqar ilekkecenva. ¹⁶ Rəbb Allahee insanıs əmı'r hav'u uvhuyn: «Bağee gırgine yivaaşın meyvabı ikkanang'a oxhanas əxə. ¹⁷ Saccu yuguniy pısın ats'axha'ane yivena meyva umooxhan, mana opxhunne yiğil qik'asda».

¹⁸ Rəbb Allahee meed eyhen: «İnsan sayrena ixhay yugda deşod, Zı mang'usda cus sik'ına sa kumagçiy ixhanasda». ¹⁹ Rəbb Allahee gırgın çolun həyvanarıd, xəən şit'yarıd nyuq'neke ha'a. Qiyğa Allahee manbı insanne k'anyaqa adaylenbı, g'aces, mang'vee nəxdun dobiyiy mançıs heles. İnsanee nene həyvanıs nen doyiy gıxhxhı, məxüdüd axvan. ²⁰ İnsanee gırgine çavra-vəq'əys, çolane həyvanaaşıs, xəəne şit'yaaşıs do hele, saccu cus sik'ına kumag ha'asda iveeke deş. ²¹ Mane gahıl Rəbb Allahee insan k'orane nik'eeqa g'ixele. Mana nik'eenang'a Rəbb Allahee mang'une mıglene t'eyyna sa alyapt'ı, çin cigad çurunuka gyats'ı. ²² Rəbb Allahee insanıke alyapt'ıyne mıglene t'eyke xhunaşşe irxhın. Yicir insanne k'anyaqa qarı.

²³ İnsanee uvhuyn:

«İlekke, inə yeqqees ixhavud! İna bark'v yizde
 bark'una vob,
 Çurud yizde çurununod.
 Do «xhunaşşe»† ixhes,
 Mana adamiyke alyart'uva».

²⁴ Mançil-alla adamee dekkiy yed g'alyabaççe,
 xhunaşşeyka eyxhe. Adamiyiy xhunaşşe sa
 vooxhe. ²⁵ Adamiy cuna xhunaşşe – q'öyursana
 ts'elebnıy vob, manbışis mançile naş qexhe
 deşdiy.

3

Aadameyiy Həvee hav'una bınah

¹ Rəbb Allahee itxhinne çolune həyvanaaşına,
 gırğınçile hiyləgarna xoçeniy vob. Xoçeyn
 zəiyfayk'le uvhuyn:

– Hək'edane, Allahee şok'le bağeene yivaaşına
 nençinacab meyva umooxhan uvhu?

² Zəiyfee xoçeyk'le eyhen:

– Bağeene yivaaşın meyvabı oxhanas əxə.

³ Saccu bağne yı'q'neene yivene meyvabişde
 hək'ee Allahee uvhu: «Mançike umoyxhan,
 mançik sumoot'a, deşxhee, hapt'asınbı!»

⁴ Xoçeyn zəiyfayk'le uvhuyn:

– Deeş, nəxübcab hapt'as deş. ⁵ Allahık'le
 ats'an, mane yivena meyva opxhuning'a vuşun
 ats'al geed qixhes, yuguniy pısın ats'axhxha
 Allah xhinne qepxhes.

⁶ Zəiyfayk'le g'ecen, mane yiven meyvabı
 oxhanasıd karaə vod, ulesqadid yugda vod

† 2:23 2:23 Xhunaşşe: cühüt'yaaşine mizel «adamiy» cuvabık
 akar.

qöö, ats'al ikkanəng'usud ikkanəhdıd. Mançil-allab məng'ee mana meyva qorxu opxhanna. Qiyğab k'ane ulyorzulyne adamiys meyva hoole, mang'veeyib ooxhanna. ⁷ Mane gahıl q'öng'ussana ats'al qadayle, ts'eleb vuxhay ats'axhen. Məxüd ıxha manbışe incilyne t'eleyke cos tanalanqanbı ha'u.

⁸ Manbışik'le yiğine serinne gahıl bağee iykaran Rəbb Allahın nıq' g'iyxhe. Manbı heepxı bağee yivaaşine yi'q'nee dyuguleebaxhe. ⁹ Rəbb Allahee Aadamılqa onu'u, qiyghanan:

– Ğu nyaane?

¹⁰ Mang'vee eyhen:

– Bağeead yiğın nıq' g'ayxhı, ts'eler ıxhal-alla qərq'ı'n dyugulxhana.

¹¹ Rəbb Allahee eyhen:

– Şavaane ts'eler ıxhay vas ats'axha'u? Vas oxhanas q'adağa hav'uyne yivena meyvane opxhun deşxhee?

¹² Aadamee eyhen:

– Zaka sacigee yixhecenva, Ğu hiyvuyne xhunaşşe mane yivene meyvayke zas huvu, zınab opxhunna.

¹³ Rəbb Allahee zəiyfayk'le eyhen:

– Ğu hı'iyn hucoon?

Zəiyfee eyhen:

– Xoçeyn zı yəqqı'le qiğeyhı, zınab opxhunna.

¹⁴ Rəbb Allahee xoçeyk'le uvhuyn:

– Ğu in ha'uyl-alla,

gırgıne çavra-vəq'əyne, çolane
 həyvanaaşine yı'q'nee lə'nat
 g'azanmışa'a:

ı'mı'rvolle vuxhnel habği nyaq'v ooxhanas.

15 Zı yiğniyy zəiyfayne əreeqa,
 vuşde kulyfatbışde əreeqa duşmanıyvalla
 abçes.

Şeng'une kulyfatın yiğne vuk'les ı'xhəs,
 ğunab mang'une mı'q'les üvxhəs.

16 Qiyğa Rəbb Allahee zəiyfayk'le eyhen:

- Vas vuxhnenang'a geeb xəppa əziyyat hevles,
 uşaxar k'ovaka vuxas.

Adamee valqa k'ırı gyaqqı vas ıkkıykanas,
 Meeb mang'veecab xəbvalla vas haa'as.

17 Qiyğa Rəbb Allahee Aadamık'leme uvhuyn:

- Ğu xhunaşşel k'ırı alıxhxı
 umooxhan uvhuna meyva opxhun.

Həşdeb val-alla nyaq'v lə'natləmiş vuxha.

ı'mı'rvolle zəhmətıka ğu vasın g'ık
 nyuq'vnel ha'as.

18 Mançın vas zazaayiy ğı'ç'iy aleylya'as,
 ğunad, ğu ezuyne ç'iyel hucooyiy alyaadı
 man oxhanas.

19 Ligayne şınıka hı'ıyn g'ık oxhanas
 nyuq'vneqa sak'alarmee,
 Mançıke alyart'uva.

Ğu nyaq'v vorna,
 nyuq'vnelqar sak'aldas.

20 Aadamee xhunaşşeyn do Həva (ı'mı'r)
 giyxhe. Mana ç'iyeylne aq'val vuxhaynbışda
 gırgıng'una yed yeexhe. 21 Manke Rəbb Allahee

Aadamılqayiy xhunaşşelqa g'ekvayke tanalinbı hı'ı, alya'anbı.

²² Qiyğa Rəbb Allahee uvhuyn: «Haane, insanık'le yuguniy pısın hucoo ıxhay ats'axha, yişda sa xhinne qexhe. Hasre ı'mrene yivena meyva qopxu umooxhancen, hammaşıysır imaxvaacen!» ²³ Vuc alyart'uyne nyuq'vnel işlemişxecenva, Rəbb Allahee insan Edenne bağeençe g'e'eşşena. ²⁴ Mang'vee Eden bağne şargılqa g'oramişa'an malaaikariy harıne suralqa iliyk'aran ts'ayıkan g'ilınc giyxhe ı'mrene yivelqa əəna yəq avqecenva.

4

Gabiliy Habil

¹ Adam xhunaşşe Həvayka g'alirxhu, mana vuxhne ayxu Gabil* uxu. Həvee eyhen: «Rəbbike zı insan pay xhinne alyart'u». ² Qiyğa məng'ee Gabilna çoc Habil uxooxa. Habil vəq'əbı uxhiyxhanna eyxhe, Gabilir ç'iyee ezana.

³ Sabara vaxt ilğevç'uyle qiyğa Gabilee Rəbbis ç'iyeyl alyadıynçike nugbar adayle.

⁴ Habileyid ts'etta syurunee ıxhayne nekke yugne vəq'əbışike adayle. Rəbbee Habilir, Habile adıynbıd q'abil ha'anbı. ⁵ Gabilir, Gabilee adıynbıd Rəbbee q'abil ha'a deş. Mançil-alla Gabil it'umra qəllamişxha aq'va gyavaxana'a.

⁶ Rəbbee Gabilik'le uvhuyn:

– Nya'a qəllamişxha? Nya'a aq'va gyavaxanı'ı?

⁷ Nya'a yugna iş haa'axhee, Zı q'abil hidyaa'aye?

* **4:1** 4:1 Gabil: cühüt'yaaşine mizel «alyat'an» cuvabık akarada vodun.

Yugna iş hidyaa'axhee, bınahın akkayne ögee gugu hav'u ğu gozet ha'a. Mançin xuruş valqa vod, ğu mançis xəbvalla haa'as vukkan.

⁸ Qiyğa Gabilee Habilik'le eyhen:

– Qora çoleeqa vüqqəs.

Maa'ad Gabilee çoculqa xıl g'ot'ul, mana gek'ana.

⁹ Qiyğa Rəbbe Gabilike qidghın hı'iyın:

– Çoc Habil nyaane?

Mang'vee eyhen:

– Ats'a deş, nya'a zı çocuna g'aravulyne vor?

¹⁰ Rəbbe eyhen:

– Ğu hı'iyın hucoon?! Çocune eban ç'iyençe Zalqa ona'a. ¹¹ Mane nyuq'vnen yiğne xıleke k'yapk'ınna çocuna eb hööğəs ghal aaqı. Mançil-allab ğu ine nyuq'vnel bed-düə alyabat'a.

¹² G'iyniyke şaqa ğu nimee yugda ç'iyee ezeeyid, mançin vas ıkkənəxüdın kar heles deş. Ğu ciga deşda g'e'eşşuna xhinne ixhes.

¹³ Gabilee Rəbbik'le eyhen:

– Yızda cazaa ts'its'a'asınçileb hexxaba vob. ¹⁴ Haane, Ğu zı g'iyna ç'iyeyne aq'valer g'e'eşşena. Valer dyügulyxha, zı ciga deşda ixhes. Şavneyiy ögiylqa qığeç'u, mang'veyir zı gik'asda.

¹⁵ Rəbbe mang'uk'le eyhen:

– De'eş. Şavaye Gabil g'ik'u, mang'uke yighılle g'atna qəl qığaahas.

Rəbbe Gabililqa işara giyxhe, mana qızaxıng've gimeek'acenva. ¹⁶ Gabil Rəbbike

ark'ın Eden baǵne şargıl – Nod† eyhene cigayl axva giyǵal.

5

Aadamule Nühulqamee ıxhayn nasılbı

¹ Aadamne nasılın taarix inəxüd vod. Allahee insan iyxhanang'a mana Cuk akarara irxhın.

² Mang'vee adamiyiy zəiyfa ipxhın. Manbışis xayir-düə huvu. İpxhınne yiǵıl manbışis «insan» do gixhxhı.

³ Aadamın vəşşe xhebts'al sen g'adıyng'a, cuk akarana, cune k'op'yeylna sa dix ıxha. Doyud Şet giyxhe. ⁴ Aadam, Şet ıxhayle qiyǵa molyud vəşşe (800) senna axu. Mang'uka mebin dixbıyiy yişba vuxha. ⁵ Aadam yüc'üd vəşşe xhebts'al senna axu q'ık'u.

6

Allahne ulele g'aaytxhuyn dyunye

¹ İnsanar ç'iyeyne aq'val geeb qəbaxheeng'a manbışis yişba vuxooxa, ² manbışde yişbışda micagiyvalla malaaikaaşik'le g'oocena. Cone yik'es yikkanna nenayiy məng'i'ke xhunaşşe hee'e.

³ Rəbbeeyhen:

– Yızın Rı'h insanee hammaşıys deş vod. Manbıb hammaşıysınbı deş vob. Manbışis huvuna ı'mı'r vəşşe g'ane senile hexxaba vuxhes deş.

† 4:16 4:16 Nod: cühüt'yaaşine mizel «ciga deşda» eyhen vodun.

⁴ Malaaikaşe insanaaşın yişba haa'anee gahilib, mançile qiyğiyne dövurbışilib məxbın ç'ak'ın insanar ç'iyeyne aq'valqa vuxooxa vuxha. Manbı avalıyne dövrün kuşdukurar quvaats'an insanar vuxha.

⁵ Rəbbik'le g'ecen, ç'iyeyne aq'valyne insanaaşine ək'eele, fikree pisvalla hav'uy vob.

⁶ Mana paşmanaxhena. Mang'un yik' gyoyxhan ç'iyeyne aq'valqa insanar ipxhınva.

⁷ Rəbbeeyhen:

- İpxhının insanar ç'iyeyne aq'vayle havaakal ha'asınbı. Man insanaaşika sacigee həyvanaşined, ç'iyeyl hadağvançined, şit'yaaşined vuk'lelqa qalya'asın. Manbı ipxhınva paşmanxhana.

⁸ Saccu sa Nüh Rəbbine ulen aqqaqqa.

⁹ Nühun taarix inəxüd vod:

Nüh qorkuna, məttın yik'nana cune nasılee insan ıxha. Mana Allahne yəqqı'lniy vor.

¹⁰ Nühuka xhebiyre dix eyxhe: Sam, Ham, Yafəs.

¹¹ Allahne ulele dyunye g'e'exhan, pisvalin gyayts'e. ¹² Gırgın insanar qopkune yəqqı'le qıgebc'iynbı. Allahık'le g'ecen dyunye, badalxha vod.

¹³ Allahee Nühuk'le uvhuyn:

- Yizde ək'eele gırgınçın q'omud hitxhır. Dyunye manbışde pisvalika gyats'ı. Mançilallab Zı manbı ç'iyeyne aq'vayka sa cıgee havaakal haa'as. ¹⁴ Vas goferne yiveke sa gamı he'e. Ad gozeer hı'ı, adğançed g'adğançed yivena mızla qabğvee. ¹⁵ Gamı haynəxüd he'e: mançına xiliyvalla xhebıd vəş xilekkum, əq'valla xhots'al xilekkum, axtıvallah xhebts'al

xilekkum vuxhecen*. 16 Gamıyne ooğançe sa xilekkum avud g'uly he'e. Mıgled akka gıxhxhe. Gamıyka avubna, yı'q'nekna, oona mərtaba vuxhecen. 17 Zı ç'iyeyn aq'va q'ıfrımıka qadıyne xhineka alyat'asın. Xəək avudun nafas alyat'an gırgın kar hakkal ha'asın. Ç'iyeyne aq'valın gırgın kar qık'asın. 18 Zı mugaavile saccu vaka ha'a: ğu dixbışıka, xhunaşşeyka, sossaaşıka sacıgee gameeqa ılqeq'e. 19 Vaka üç'üdda axvecenva, gırgıne həyvanaaşıke nafas helenimeene karbışıke q'öblena, vughulyna-xhuvulyna, gameeqa alet'e. 20 Q'öblena gırgıne şit'yaaşıke, həyvanaaşıke, ç'iyeyl hadağvançıke vasqa qales, üç'üdda axvecenva. 21 Vasqa oxhanas eyxhençıke vasınıd, çısınıd se'e.

22 Nühee gırgın kar Allahee uvhuyn xhinne ha'a.

7

Q'ıfrım

1 Rəbbee Nühuk'le uvhuyn:

- Xızanıka sacıgee gameeqa ılqeq'e. Yizde ögee, vale qorkuna ine nasıle deşor. 2-3 Dyunyeyne aq'vayle cins g'ıts'maq'vancenva məttine həyvanaaşına yıghıble q'öblena, xhalyne həyvanaaşına vughulyna, xhuvulyna alept'e. Harıne xəəne şit'enab yıghıble q'öblena alept'e. 4 Yıghne yığıle ç'iyeyne aq'valqa yoqts'al yıgnayıy yoqts'al xəmnə gyoğiy gyoğ'a'as.

* 6:15 6:15 Mançına xılıyalla xhebıd vəş xilekkum, əq'valla xhots'al xilekkum, axtıvallah xhebts'al xilekkum vuxhecen: mançına xılıyalla 150 m, əq'valla 25 m, axtıvallah 15 m vuxha.

İtxhınin nafasnan gırgın kar ç'iyeyne aq'vayle hakkal ha'asın.

⁵ Rəbbe Nühulqa nəxübiy əmr hav'u, mang'vee gırgın kar həməxdıd hı'ıyn. ⁶ Ç'iyeyn aq'va q'ıfrımıka qadıyne xhinen alyat'uyng'a, Nühuka yixhıd vəş sen ıxha. ⁷ Nüh, cuna xhunaşşe, dixbı, sossar sacıgee xhyanıke g'attıvxhanasdemee gameeqa ılqebaç'enbı. ⁸⁻⁹ Allahee Nühulk'le uvhuyn xhinne, məttın, xhalin həyvanar, şit'yar, gırgın ç'iyeyl hadağvanbı q'öble-q'öblena, vughulynayiy xhuvulyna, Nühuka gameeqa ılqedaç'enbı. ¹⁰ Ç'ıye yıghne yığıle q'ıfrımıka qadıyne xhinen alyat'an.

¹¹ Nühune ı'mrene yixhıd vəş'esde sene, q'öb'esde vuzanee yits'ıyıghıd'esde yığıl məxdun q'ıfrımıkan gyoğiy gyooğa giyğal, ittehesu, xəən g'uleppı aaqı. Gırgined k'oralybışençe xhyan ı'xı'yxə giyğal. ¹² Yoqts'al yığna, yoqts'al xəmnə gyoğiy gyooğu.

¹³ Mane yığıl Nühuka sacıgee cuna xhunaşşe, dixbı Sam, Ham, Yafəs, con yedar gameeqa ılqebaç'ıynbı. ¹⁴ Manbışıka sacıgee gırgın həyvanar: çavra-vəq'ə, çolun həyvanar, şit'yar, gırgın ileedaxvanbı, ç'iyeyl hadağvanbı, gameeqa ılqedaç'enbı. ¹⁵ Gırgın nafas ıləşşenbı q'öblena Nühuka gameeqa ılqeeç'u. ¹⁶ Allahee Nühuk'le uvhuyn xhinne, gırgıne həyvanaaşına vughulynayiy xhuvulyna qabı. Manbışıqad qihna Rəbbe gamıyn akka qa'an.

¹⁷ Q'ıfrım gibğılıyn yoqts'al yığ ıxhamee, xhyan geed qıxha gamı ç'ıyeyle haly'etçuyın.

¹⁸ Xhyan geed ooqa ılqeç'e, gamıd xhinene

aq'val ı'ğiykar giyğal. ¹⁹ Geed qıxhayne xhyanın, nekke axtın suvabıd çik avud g'alya'a. ²⁰ Xhyan yits'ı xholle xilekkumna* suvabişile axtı qexhe. ²¹ Ç'iyeyne aq'valın gırgın kar: ²² şit'yar, çavra-vəq'ə, çolun həyvanar, hadağvanbı, insanar, nafas ileşşen gırgın qeek'an. ²³ Rəbbe ç'iyeyne aq'valın nafas ileşşen gırgın kar hakkal ha'an: insanaaşile otçu, çavra-vəq'ə, hadağvanbı, xəne şit'yaaşılqamee nafas ileşşen gırgın kar gek'an. Saccu Nühiy gameebınbı üç'übbaxva.

Q'ıfrım ulyozaraa'ana

²⁴ Xhyan ç'iyeyne aq'val vəşşe xhots'al yiğna geed qıxhayle qiyğa,

8

¹ Allahee Nühur, Nühuka gameedın gırgın çolun həyvanar, çavra-vəq'ə yik'el qalya'an. Allahe ç'iyeyne aq'valqa ablyav'uyne mitsıka xhyanbı k'il qedaxhe giyğal. ² Allahee k'oralybıyiy xəən g'uleppi ut'uma'anbı, gyoğiy ulyoyzaran. ³ Xhyan ç'iyene aq'vayle ts'its'exhe giyğal. Vəşşe xhots'alyne yiğile xhyan k'il qexhe. ⁴ Yighıb'esde vuzane yits'ı yighıd'esde yiğil gamı Araratne suvabişil ulyoyzaran.

⁵ Yits'id'esde vuzalqame xhyan k'il qexhe. Yits'id'esde vuzane ts'ettiye yiğil suvabişin vuk'ulybı g'ece giyğal. ⁶ Nühee yoqts'alyne yiğile vuce hı'ıyn gamıyn g'uly aaqı, ⁷ qən g'avku. Xhyan qeqqvasme qən ulyooxa, hapk'ın qavayle vuxha. ⁸ Xhyan ç'iyene aq'vayle

* **7:20** 7:20 Yits'ı xholle xilekkum: 7,5 m

ts'its'xhay ats'axhesdimee, ine yəqqe Nühee qı'nerke* g'uxoole. ⁹ Qı'nerkeyk'le givxasın ciga iveke deş, ç'iyey xhyanın aqqı eyxhe. Mana Nühusqa gameeqa siviyy'al. Xıl hotku Nühee qı'nerke avqu, gameeqa abaççe. ¹⁰ Yighille yiğ ilğeç'uyle qiyğa, mang'vee qı'nerke sayib g'ookana. ¹¹ Exhalqana qı'nerke mang'usqa sapk'iling'a, mançe k'uxhee xhinakna zeytunna t'ele avqu vooxhe. Manke Nühuk'le ats'axhen, xhyan ç'iyeyne aq'vayle ts'its'xha vod. ¹² Yighille yiğ ilğeç'uyle qiyğa, mang'vee sayib qı'nerke g'ookana, mane yəqqee mana mang'usqa siviyy'al deş.

¹³ Ts'eppiyye vuzane ts'ettiyne yiğıl Nühune i'mrene yixhıd vəşşe ts'ettiyne sene ç'iyeylin xhyan qeqqvan. Nühee gamıyn oodun ciga qottuling'a, ç'iyey qeqqu g'ece.

¹⁴ Q'öb'esde vuzane g'ayi yighıd'esde yiğıs ç'iyey bıkırda qeqqvan.

¹⁵ Allahee Nühuk'le uvhuyn:

¹⁶ - Ğu yiğne xhunaşşeyka, dixbışıka, sossaaşıka sacigee gameençe qığeç'e. ¹⁷ Vaka sacigeedın gırgın nafas ileşşenbı, şit'yar, həyvanar, ç'iyel hadağvanbı g'aqa qığe'e. Hasre ç'iyeyne aq'valqa ayikkecen, g'adı geed qetxhecen.

¹⁸ Nüh cune xhunaşşeyka, dixbışıka, sossaaşıka sacigee gameençe qığeç'ena. ¹⁹ Gırgın həyvanara, hadağvanbı, şit'yar, ç'iyeyne aq'valin

* **8:8** 8:8 Qı'nerke: Azərbaycanne mizel mançik'le «alabaxta» eyhe.

nafas ileşşen gırgın kar çika sacigeedıncıka gameençe qığeç'e.

²⁰ Nühee Rəbbis q'urbanı allya'an ciga alya'a. Mançil mang'vee gırgıne məttine həyvanaaşike, şit'yaaşike, gyooxhan ha'an q'urbanı aly'a'a.

²¹ Mançin yugun eva Rəbbis ı'xı'me, Mang'vee cune yik'ee inəxüd uvhu:

- K'ilybanançile otçu insanaaşın fıkrıbı yugunbı eyxhe deş. Manbışil-alla sayid ç'iyelənatlamişa'as deş. Həşde hı'iyn xhinne, gırgın nafas ileşşenbı hakkal ha'as deş.

²² Dyunye ıxhaylette,
Ezuy-qiyşılıy, güməla-mık'ala,
Gı'l-q'ı'dim, xəmə-yiğ
Ç'əvxhes deş.

9

Ts'eppiyna xənevur

¹ Allahee Nühusiy Nühune dixbışis xayir-düə huvu, manbışik'le uvhuyn:

- Vuxoxu geeb qepxha ç'iyen aq'va gyatsts'e'e. ² Ç'iyeylin gırgın həyvandar, xəədin şit'yar, hadağvanbı, deryahbışedin baluğar şole qəq'ənasınbı, manbı vuşde xıleqa quvu. ³ Nafas ileşşen gırgınbı şos oxhanas ixhecen. Nəxüdiy Zı şos şenke ç'iyel alyadıyn oxhanas huvu, həşded manbı hele.

⁴ Saccu mançin çuru ebaka umoyxhan, mançe rı'h vodun. ⁵ Şavaayiy vuşda eb k'yavhu, şu ı'mreke hav'u, mana həyvandar vuxheeyib, insan ixheyir Zı hı'sab qeqqasın.

⁶ Şavaayiy insanna eb k'yav'u,

Mang'unab eb insanne xıleke k'yavaak'anas.
Allahee insan Cune k'op'yel irxhınıl-alla.

⁷ G'abı geeb qepxhe. Ç'iyene aq'valqa aavke, hexxepxhe.

⁸ Qiyğa Allahee Nühuk'leyiy cune dixbışik'le uvhuyn:

⁹⁻¹⁰ – Şokab, şole qihniyne vuşde nasılıkab, gameençe qığeç'uyne gırgıne nafas ileşşençika, şit'yaaşika, çavra-vəq'əyka, çolune həyvanaaşika Zı mugaavile haa'a. ¹¹ Zı şoka həynəxbına mugaavile haa'a: sayid inçile qiyğa q'ıfrımıka qadıyne xhyanın ç'iyeyne aq'vayka sacıgee nafas ileşşenbı hakkal ha'as deş.

¹² Allahee uvhuyn:

– Yızda şokana, şoka ıxhayne gırgıne nafas helençika hav'uyne hammaşıyste mugaavileyna işara ina vuxhes: ¹³ xəybışeeqa gyuvxhuna Yızda xənevur*. ¹⁴ Zı xəybışeeqa buludbı qalyauyng'a, bulıdka sacıgee xənevur g'avales, ¹⁵ manke Zı şokayıy, gırgıne nafas helençika hav'une mugaavileyna fıkır ooxhanas. Sayid nafas ileşşenbı hakkal ha'asın q'ıfrımıka xhyan qales deş. ¹⁶ Mısayıy xənevur qığevç'u, Zı mançıqa ilyakkı ç'iyene aq'val nafas helene gırgınçika hav'una hammaşıysda mugaavile yik'el qavalyaa'as.

¹⁷ Allahee Nühuk'le meed eyhen:

– Yızın ç'iyeyne aq'val gırgıne nafas helençika hav'uyne mugaavileyna işara haane.

Nühun dixbı

* **9:13** 9:13 Xənevur: cühüt'yaaşine mizel in cuvab «vuk» eyhen vodun.

18 Nüh cune dixbışıka Samıka, Yafəsıka, Hamıka gameençe qığeç'una (Kana'an Hamna dixniy vor). 19 Mana xhebırsana Nühun dixbınıy vob. Ç'iyeyne aq'valqa ipxhınin gırgın insanar manbışıke g'abı.

11

Mizyar Baabılee geed qıxha

1 Bıkırne dyunyel sa miziy sa yuşe vuxha. 2 İnsanar şargılqa qöng'ə Şınarne ölkee manbışik'le q'adaal g'acu, maayıb avxuynbı. 3 Sana-sang'uk'le: «Qudoora karpıç hı'ı yugda qecesva» uvhu. Manbışe g'ayeyne cigee karpıç, battagne cigeeıd g'ır alyat'u. 4 Qiyğad «Şas sa şahariy q'om xəybışeeqa hiviyxharna gulle alyav'u do qığahas, deşxhee mançeb ehevkasınbıva» uvhu.

5 İnsanaaşe alyav'una şahariy gulle g'avces Rəbb avqa geç'e. 6 Rəbbe uvhuyn: «Haane, manbışın gırgınbı sa milletınbı sa mizelenbı vob. Mançıl-allad manbışe inəxübna iş haa'a gibğıl. Həşde manbışde yik'es hucooyiy ıkkın ha'as əxə. 7 Qudoora geepç'ı manbışın mizyar alikka'as. Sang'vee uvhuyn mansanbışik'le mats'axhecen».

8 İnəxüb Rəbbe manbı ç'iyeyne aq'valqa ehevka'anbı, şahar alyav'uyid ulyoyzaran. 9 Rəbbe insanaaşın mizyar alıkkı'il-alla mane cigayk'le Baabil (*alikkı'iy*) eyhe. Ç'iyeyne aq'vayne yoq'ne suralqab mançe ehevkaa'a.

Nühuna cule qiyğiyına nasıl

¹⁰ Nühune duxayn Samın nasılın taarix inəxüd vod: q'ıfrımıka qadıyne xhinele q'ölle senna qiyğa, Samıka vəş sennang'a mang'una dix Arpaqşad yedike eyxhe. ¹¹ Arpaqşad ıxhayle qiyğa, Sam xhod vəş senna axva. Mang'us mebin xəppa dixbiyiy yişba vuxha.

Avaalyna xizan

İbram şavunbişdayiy eyxhe

²⁷ Terahıke g'abıynbişın taarix inəxüd vod: Terah İbramna, Naxorna, Haranna dek ıxha. Haranıka Lut donana sa dix ıxha. ²⁸ Haran, vuc ıxhayne ölkee – Xaldeyaaşine Ur şaharee qik'uyng'a, mang'una dek üç'ürraniy vor. ²⁹ İbrameyid Naxoreyid davatbı hı'ı. İbramne xhunaşşeyn do Saray, Naxorned xhunaşşeyn do Milka ıxha (Milkaiy İska Haranın yişba vuxha). ³⁰ Sarays uşaxar vooxhe deşdiy.

³¹ Terahee dix İbram, Haranna dix eyxhena neva Lut, İbramna xhunaşşe yeexhena sos Saray cuka alyabat'a. Kana'anne ölkeeqa vüqqəva, manbı sanab Xaldeyaaşine Ur şahareençe avayk'ananbı. Manbı Xaraneqa qabı, maayib aaxvanbı. ³² Q'öd vəşşe xholle (205) sennang'a Xarane Terah qek'ana.

12

Allahın İbram qort'uliy

¹ Rəbbe İbramık'le eyhen:
– Yiğna ölka, dekkın xav, vas k'anebınbı g'alepçe, Zı vak'le eyhesde ölkeeqa hoora.

² Vas xayir-düə hevles,
vake xədıñ millet g'ales,
do axtı qa'as,
yiğne doyuka xayir-düə hevles.

³ Zı vas xayir-düə huvuynbıışis, xayir-düə,
bed-düə hav'uyñbıışis, bed-düə g'axuvles.
Ç'iyeyne aq'valyne gırgıne milletbışe valek'ena
xayir-düə alyapt'as.

⁴ İbram, Rəbbeeyhəxür, yəqqı'l gexha.
Lutur mang'uka sacıgee ayk'an. Xaraneence
qığeç'uyng'a İbramıqa yights'ale xholle (75) sen-
niy vod. ⁵ İbramee Xarane hı'iyñ gırgın kar,
xhunaşşe Saray, çoçuna dix Lut, cun nukarar
alyapt'i Kana'anne ölkeeqa yəqqı'l gexha. Manbı
Kana'anne ölkeeqa hiviyxharanbı. ⁶ İbram
maa'ar More eyhene mı'qəsqa, Şekem eyhene
cigeene hiyxhar. Manke maa'ad Kana'anaaşın
milletniy eyxhen. ⁷ Rəbb İbramısqa dyagu
uvhuyn:

– Zı ina ölka yiğne nasılıs hevles.

İbramee cus dyaguynə Rəbbis, maa'ad
q'urbanbı alyaa'an ciga alya'a. ⁸ Mançer Bet-
Eline şargılyne suvabınane cıgeeqa ayk'an.
Ma'ab mang'vee çadır giviyyə. Çadırne garbıl
Bet-El, şargılib Ğay eyhena şahar vooxhe.
İbramee maa'ad Rəbbis q'urbanbı gyaat'an ciga
ali'ı ı'bəədat ha'a. ⁹ İbram kırra-kırra mançer
ayk'anna canubulqa, Negevne sahrayne suralqa.

İbram Misiree

¹⁰ İne ölkee it'umun mısvalyby xət qetx-
hava İbram sık'ınna gahıs Misirılqa ayk'ann.

11 Misireeqa hiviyxharang'a mang'vee cune xhunaşşe Sarayk'le eyhen:

– Ğu geer uftanra yixhay zak'le ats'an.

12 Misirbişe ğu g'aycu eyhesın: «İng'una xhunaşşeşevur». Manke manbişe zı gik'u ğu üç'ürra g'alerçes. 13 Hucoone ixhes ğu manbişik'le eyhe, ğu yizda yiçu vor, yiğneme zak sidyoot'a, üç'ürra g'alyaraççe.

14 İbram Misirqa hirxılıymee, misiribişik'le mang'una xhunaşşe geer uftanra yixhay g'ecen.

15 Zəiyfa g'aycuayne Misirne paççahne, fironne insanaaşşe məng'ı'ne micagiyvalina gaf fironus haa'a. Manar qiykekkana fironne sareeqa.

16 Firon məng'ı'nimee İbramıkar yugra ıxha. Mang'uqa çavra-vəq'ə, əməler, devabı, nukar adamer, nukar yedar vooxhe.

17 İbramne xhunaşşe Saraynimee Rəbbe fironneyiy fironne xaabınbişılqa xətta ık'arbi alyaa'a. 18 Fironee İbram qort'ul eyhen:

– İn hucoon ğu zak hı'iyın?! Nya'a Saray yiğna xhunaşşe yixhay ittevhu? 19 Nişil-allane «yizda yiçuva» uvhu, məng'ı'ka davatbı ha'as hassır? Alert'e yiğna xhunaşşer, hoora!

20 Fironee İbramiy cuna xhunaşşe, cone vardatika sacigee ölkençe yəqqı'l hee'eva əmr haa'a.

15

Rəbbe İbramıka hav'una mugaavile

1 Sabara gahile İbramıs dyaguayne Rəbbe inəxdun cuvab eyhe:

- Qıməyq'ən İbram.
 Ğu havacesda Zı vorna,
 Zı vas geed xədn mukaafat heles.

² İbramee uvhuyn:

- Zas, yizda Xudaavanda Rəbb, hucoone heles? Uşax zaqa deşin, yızın kar Damask şahareençene Eliezeris axvas. ³ Ğu zas uşax hidevul-alla, ina yizda xaana insan yizda varis ixhes.

⁴ Rəbbee mang'us inəxdun alidghınıy qele:

- Mana yiğna varis ixhes deş, yiğna varis vake g'adıyn uşax ixhes.

⁵ Qiyğa Rəbbee İbram g'aqa qıǵavu eyhen:

- Xəybışıqa ilekke, xənebı qətqəs əxəxhee qətqe. Vake g'abına nasılıb hamanimee xəbna vuxhes.

⁶ İbramee Rəbbee uvhuynçılqa inyam ha'a, mançıl-alla Rəbbeyir mana qorkuna insan xhinne hı'sab ha'a.

⁷ Rəbbee İbramık'le eyhen:

- Vas in cigabı helesva, ğu Xaldeyaasıne Ur şahareençe qıǵavhuna Rəbb Zı vorna.

⁸ İbramee Rəbbike qidghın ha'an:

- Yizda Xudaavanda Rəbb, nençene zak'le ats'axhes, in cigabı yızınbı ixhesva?

⁹ Rəbbee mang'uk'le eyhen:

- Yizdemee sa vuç'e, sa ts'e, sayib g'arg able. Adıyne gırğınçıqa xhebillə sen ixhecen. Sayib qı'nerkeyiy k'urk'uray able.

¹⁰ İbramee manbı gırğınbı gyaat'anbı. Qiyğad q'öne cigeeqa qı'ı sana sançine hiqa giyxhe. Saccu şit'yar mang'vee q'öne cigeeqa qıdya'a.

11 Çurunulqa qadıyn yırtıcıy şit'yar İbramee g'e'eedaşenbı.

12 Veriğ k'yooçene gahıl İbram k'orane nik'eeqa ayk'an. Mang'ulqa sayangaba qəq'ənasda miç'axiyvalla t'yoose.

13 Rəbbe İbramık'le inəxüd eyhe:

– İn vak'le ats'axhe, yiğna nasıl menne ölkee dağamiyvaleeyiy nukariyvalee yoq'ud vəş senna vuxhes. 14 Manbışıke nukarar hav'uyne mil-letike Zı hı'sab qeqqas. Mançile qiyğa yiğne nasılınbı mançe geed xətta karaka qıgeepç'es.

15 Ğunab xiliyna ı'mı'r hav'u, q'əsvalee qik'as.

16 Emorğançenbışin bınahbı inçe ğadara'asınbı xhinne geed qideetxhava, yiğna yoq'ub'esda nasıl inyaqa savk'alas.

17 Veriğ k'yooçu xəm quvxhayng'a, kuma q'iğəəna tanduriy ts'abı q'iğəəne yalav q'öna q'i'iyne həyvanaaşine yı'q'neençe ılgooç'e.

18 Mane yiğıl Rəbbe İbramıka hav'uyne mu-gaavilee inəxüd eyhe:

– Zı Misirne damayle xənnə Fəratne damaysqameen ine milletbışin: 19-21 Genbışin, Genizbışin, Gadmonbışin, Q'etbışin, Perizbışin, Rafabışin, Emorbışin, Kana'anbışin, Girğaşbışin, Yevusbışin cigabı yiğne nasılıs heles.

16

Haacariy I'smı't'l

1 İbramne xhunaşşeyş, Sarays uşax eyxhe deşdiy. Məng'ıqqa Haacar donana Misirğançena nukarniy vor. 2 Saree İbramık'le eyhen:

– Rəbbeə zas uşax hele deşod. Yizde nukarıka g'alixhe, məng'ee zas uşax uxecen.

İbramee Sarayne cuvabil k'ırı iliyxhen.
³ Kana'anaşine cigabişe yits'ille senna avxuyle qiyğa, Saree cena nukar Haacar İbramis xhunaşşe xhinne hiyvu. ⁴ İbram Haacarıka g'alirxhumeə mana vuxhne eexva. Haacarık'le vuxhne yixhay ats'axhamee, Sarayqa ooğançe avqa ileeka giyğal. ⁵ Saree İbramik'le eyhen:

– İn val-alla yizde vuk'lelqa qadı. Zı nukar vasqa tyuleeqa hiyvu. Məng'ı'k'le vuxhne yixhay ats'axhamee, mana zaqa ooğançe avqa ileeka girğil. Hasre Rəbbeecad hagvecen, zı vale qorkura yixhay.

⁶ İbramee Sarayk'le uvhuyn:

– Mana yiğna nukar yeexhe, vas hucooyiy ikkan he'e.

Saree Haacar iğeeda giyğal. Nukar məng'ile heexvana.

⁷ Rəbbine malaaikisqa mana qızəexana sahree, xhyan ı'lqəne cigayne k'ane. Man xhyan ı'lqəən ciga Şurqanne yəqqı's k'ane ixha. ⁸ Malaaikəe məng'ı'ke qidghın ha'an:

– Sarayna nukar Haacar, nençen qarı, nyaqane əlyhəə?

Haacaree eyhen:

– Yizda xərna yeexhene Sarayne k'anençe heexva.

⁹ Rəbbine malaaikəe məng'ı'k'le eyhen:

– Yiğne xəring'ısqa sayk'le, məng'ee eyhen he'e.

¹⁰ Rəbbinecad malaaikəe eyhen:

– Yiğna nasıl hamanimee xəp qaa'as, qəpəqəs-ələpəqəs vuxhes deş.

¹¹ Qiyğa Rəbbine malaaikée məng'ı'k'le meed eyhen:

– Ğu həşde vuxhne vor,

vas dix ixhes.

Rəbbik'le ğu ts'its'aiyn uts'ur g'ayxhiyn.

Mang'un do I'smı'ı'l (*Allahık'lee g'ayxhiyn*) gıxhxhe.

¹² Şavussecar mana saq'vana'as əxhəs deş.

Mang'un xıleppi gırgıng'ul,

gırgıng'unbıd mang'ul ixhes.

Mana gırgıne çocaaşıkar qoda ixhes.

¹³ Haacaree ceka yuşan ha'ane Rəbbis El-Roi (zı *g'eeceña Allah*) do giyxhe. Məng'ee uvhuyn-niyde:

– Hək'erar, inyaa'ar zak'le zı G'eeceña g'acuna!

¹⁴ Mane xhyan ı'lqəne cigays Beer-Laxay-Roi* do mançıl-alla giyxhe. Man ciga Qadış eyheneyiy Bered eyhene cigabişde yı'q'nee vod.

¹⁵ Haacaree İbramıs sa dix uxu. İbramee duxayn do I'smı'ı'l gıxhxı. ¹⁶ Haacaree I'smı'ı'l uxuyng'a, İbramıqa molyts'ale yixhille (86) senniy vod.

17

Sunnat mugaavileyn işaarat vodun

¹ İbramıqa yüç'əle yüçüd (99) sennang'a mang'us Rəbb gyagu uvhuyn:

* **16:14** 16:14 Beer-Laxay-Roi: man cuvab cühüt'yaaşine mizele sak'al ha'ume man «xhyan ı'lqən ciga Üç'ürung'un vod, zı G'eeceña».

- Gırgın əxəna Allah (*El-Şadday*) Zı vorna. Yizde yəqqı'n hohre, məttın yik'nana ixhe. ² Mugaavile Yizdeyiy yiğne yı'q'neeqa gyuvxhu, vake g'abıynbı geeb xəp qaa'as.

³ İbram aq'vahiyına ç'iyelqa dizyaraççe. Allahee mang'uk'le eyhen:

⁴ - Yizde suralyına mugaavile vakana haane: Ğu geedne milletbışda dek ixhes. ⁵ Zı vake geedne milletbışda dek ha'asva, g'iyiniyle yiğın do İbram (*xərna dek*) deş, İbrahim (*xəppananbışda dek*) ixhes. ⁶ Yiğna nasıl geeb xəp qaa'as. Vake milletbı g'ales. Yiğne nasile paçcaharıb vuxhesınbı. ⁷ Zı vakayiy vale qihnane yiğne nasılıka hammaşıysda mugaavile haa'a. Zı ixhes, yiğnayiy vale qihnane yiğne nasılıbışda Allah. ⁸ Vasiy vale qiyğiyne nasılıbışis hammaşıys ğu alycaxhvana Kana'anna ölka huvu, manbışda Allah ixhes.

⁹ Qiyğa Allahee İbrahimik'le uvhuyn:

- Yiğne suraleb, ğunay vale qiyğiyne nasılıbışe mugaavilee nəxüdiy eyhe, həməxüd he'e. ¹⁰ Vakayiy vale qiyğiyne nasılıbışika hav'uyne mugaavileyn işaarat in vod: Gırgın adamer sunnat hav'u vuxhes. ¹¹ Sunnatın çürüx g'ats'ak'vne. Sunnat Yizdeyiy vuşde mugaavileyn işaarat ixhes. ¹² Vuşde xaa yedike ıxhanar, menne milletbışiker alişşunar adameşına insan molyulle yiğ ixhamee sunnat he'e. ¹³ Yiğne xaa yedike vuxhaynbıb, menne milletbışike alivşuynbıb sunnat hidyav'u g'ilymaa'a. Sunnat vuşde tanilin Yizde hammaşıyste mugaavileyn işaarat ixhes.

14 Sunnat hidi'ına adameeşına insan mugaavile havaakal hav'uva, milletne yı'q'nee meexhecen.

15 Allahee İbrahimık'le meed eyhen:

- Xhunaşşeyk'le Sarayva immeyhe. Giynike şaqa mæng'i'n do Sarra (*printsesa*) ixhes. 16 Zı mæng'i's xayir-düə hevles: mæng'i'ker vas dix heles. Qiyğa mæng'i's sayib xayir-düə hevles: mana milletbışda yed yixhes, milletbışın paçcahar mæng'i'ne nasilençe qığepç'es.

17 İbrahim aq'vahiyına gizerçu, əqəna ha'u, culed alqa uvhuyn:

- Vəş sennane insanıs uşax eyxheye? Yüç'əl sennane Sarrysse uxaş əxəye?

18 Qiyğa İbrahiməe Allahık'le eyhen:

- Hasre saccu I'smı'ı'l xheyir Yiğne xayir-düəyka üç'ürre axhvecen!

19 Allahemee uvhuyn:

- Sarree, yiğne xhunaşşe vas dix uxaş, doyud I'saq' (*əqəna*) gixxhe. Zı mugaavile mang'ukab, mang'ule qihniyne nasılıkab hammaşe havaacesda. 20 Gu I'smı'ı'lil-alla uvhuyn Zak'le g'ayxhıyn. Mang'usub Zı xayir-düə hevles, mang'uke g'abıynbı geeb xəp qaa'as. Mang'uke yits'ıq'öyre (12) paçcah g'avaales. Zı mang'uke xədn millet ha'as. 21 Mugaavilemee Zı qööne sen ine gahıl Sarree vas uxaşde I'saq'ıka haa'as.

22 Allahee man İbrahimık'le uvhu ooqa ts'ıts'xha.

23 Hamanicab yiğıl İbrahiməe cune xaabın gırgın adamer: dix I'smı'ı'l, cune xaa yedike vuxhayn gırgın nukarar, menne milletbışike alivşuynbıb sacigeeqa sav'u, Allahee cuk'le

uvhuyn xhinne, sunnat hav'u. ²⁴ İbrahim sunnat hı'iyng'a mang'uqa yüç'äle yüç'üd (99) senniy vod. ²⁵ I'smı'ı'l sunnat ha'ang'a mang'uqa yits'ixhebad (13) senniy vod. ²⁶ İbrahimiyy I'smı'ı'l sa yiğıl sunnat hav'u. ²⁷ Cuka sa yiğıl, cune xaabın gırgın adamer, menne milletbışıke alivşuynbı, cune xaa yedike vuxhaynbı gırgınbı sunnat haa'anbı.

18

Xhebiyre mihman

¹ Rəbb İbrahimıs yiğine pırane gahıl Mamreene mı'qəəşine avur, çadırne ghalee gyu'uringa gyaagva. ² Mang'vee vuk'ul ooqa qav'umee xhebiyre insan g'ooce. Manbı g'avcu, çadırene ghaleençe manbışde ögiylqa g'adarxhun ç'iyelqamee k'yoorzul eyhen:

³ - Yızda xərna, zı ulen aqqıxhe ulydolyrzul yiğne nukarısse ilğeemeç'e. ⁴ Hasre g'elybı hoğalasın xhyan allecen, yivek avub gyuv'ure manzil hee'e. ⁵ Şu vuşde nukarne çadırne k'anençevub ı'lğəə, zı şos sık'ının gıney alles, oxhne yik' aqqecen. Mançile qiyğa şos vukkanxhe hudoora.

Manbışe eyhen:

- Ğu eyhəxüd he'e.

⁶ Sark'ıl mana ekra Sarraysqa çadıreeqa ayk'an. Məng'i'k'le eyhen:

- Həşdexhinee xhebne xənnə vexhxheedın* yugun urva alyaat'u xamır hı'ı, kokaybı qeçə.

⁷ Mana mançe çavra-vəq'əysqa g'adarxhun sa kokna q'ıka avqu mek'vung'usqa qoole. Mek'vnar giyğalna ek'da oxhanasın kar ha'a.

⁸ İbrahimee qoocuna q'ıka, şor, nyak manbişde ögiylqa qadı giyxhe. Manbişe man otxhanang'a, vucur cone k'ane yivek avur ulyoyzar.

⁹ Manbişe qiyghıniyn:

- Yiğna xhunaşşe Sarra nyayxha?

Mang'vee eyhen:

- İnya'ar çadire vor.

¹⁰ Manbişde sang'vee meed eyhen:

- Qööne ine gahıl zı vasqa meer ayresda. Manke yiğne xhunaşşeyş Sarrays dix ixhes.

Sarra mang'une yı'q'əl, çadireeqa əkkəne cigee ulyorzul, k'ırı iliyxhe yixha. ¹¹ İbrahimiş Sarra q'əsniş qeepxha. Sarrayn yadaaşik eyxhenbı ç'əveetxhaynbıniş. ¹² Məng'ee yik'ee əqəna ha'u eyhen:

- Zı g'art'una, məxbına xoşbaxtıyvalla vooxheyə? Yızda xərnar q'əs qıxha.

¹³ Rəbbe İbrahimike qiyghanan:

- «Zı Sarra qəsra vor, zasse uşax uxas əxəye?» uvhu, nya'a məng'ee əqəna hı'ı? ¹⁴ Nya'a, Rəbbişə ha'as dəxən vodunne? Qööne sen ine gahıl Zı vasqa sark'iling'a, Sarrays dix ıxha ixhes.

¹⁵ Sarree qərq'ı'nişvalin horbişika eyhen:

* **18:6** 18:6 Xhebne xənnə vexhxheedın: cühüt'yaaşine mizel «xhebillə sea» otk'un, manıd 20 kg hiyxharan, avayq'aran eyhen vodun.

- Zı əqəna hı'ı deşdiy.
- Rəbbeey manke eyhen:
- Deeş, ğu əqəna hı'ınniy.

İbrahimeey Rəbbike Sodomna şahar huvaace-cenva heqqa

¹⁶ Mançe in adamer suğoots'u Sodomusqa avayk'an. İbrahimır ayk'anna manbı yəqqı'l haa'as.

¹⁷ Rəbbeey eyhen:

- Ha'asın kar İbrahimilene dyugul ha'as?

¹⁸ Hək'edad, İbrahimıke xədn, gucnan millet g'ales, mang'ulek'ena gırgıne milletbişe xayirdüə alyapt'as. ¹⁹ Cule qiyğa yugun, qotkun ha'a Rəbbine yəqqı'n hophuriy dixbışis, cune xaabınbışis, xət qe'ecenva Zı mana g'əyxı'. Manke Zı Rəbbeeyid İbrahimıs hucooyiy cuvab huvu, man ha'asın.

²⁰ Rəbbeey eyhen:

- Sodomulqanayiy Homorulqana şikayat geeyib. Maane insanaaşına bınah geey yı'q'navub. ²¹ Mançil-allar giç'u avqa ilyakkasda, Zalqa hiyxharanbı hək'enbiye, dişee.

²² İnsanar sapk'ıl avayk'ananbı Sodomne suralqa. İbrahimır axvana Rəbbine ögiyl.

²³ İbrahim Mang'usqana qıxha eyhen:

- Hək'ebane, bınahnanbışika qopkuynbub havaakal haa'as? ²⁴ Eyhes, ine şaharee xhots'al (50) qorkuna insan vor. Ğu mana hək'ebab havaakal haa'asdane? Mane xhots'alyne qorkune insannemee Ğu mane şaharne bınahile

ilyheç'es dişde? ²⁵ Ğu man hidya'a, qorkunayiy bınahnana sacigee gidek'a. Qorkunayiy bınahna Ğu sa hidya'a. İnimeen dyunye vuk'lek Ikkekkan, qorkura ixhes ikkan!

²⁶ Rəbbeeyhen:

- Sodomne şaharee xhots'al qorkuna insan avaykee, manbişdemee ine cigayne bıkırıra bınaheençe ilyheç'esda.

²⁷ İbrahimee meed eyhen:

- Zı Yiğnimee yı'qiy toz xhinnen sa kar ixheyir, zı meed yik' hı'ı Xudaavandayke qiyghanan, ²⁸ xhots'alyna qorkuna g'ales xhoyre insan ivdekeene, mana xhoyre g'idixharva şahar havaakal haa'asdane?

Rəbbeeyhen:

- Yoqts'ale xhoyre (45) aveykeene, şahar havaakal haa'as deş.

²⁹ İbrahimee meed qiyghanan:

- Maa'ar yoqts'al aveykeene, hucoone ha'as?

Rəbbeeyhen:

- Yoqts'alyung'unemeeyir set'as deş.

³⁰ İbrahimee eyhen:

- Zı geer yuşani'il-alla Xudaavanda qəllamişmexhecen: maa'ar xhebts'al (30) aveykeene, nəxüdnə ixhes?

Rəbbeeyhen:

- Maa'ar xhebts'alir aveykeene, vuççud ha'as deş.

³¹ İbrahimee eyhen:

- Zı meed yik' hı'ı Xudaavandayke in qiyghanan: maa'ar g'ayre (20) aveykene, hucoone ha'as?

Rəbbeeyhen:

– G'ang'unemeeyib havaakal haa'as deş.

³² İbrahimeeyhen:

– Zı sayid eyheva Xudaavanda
qəllamişmexhecen, yits'iyre aveykeene,
hucoone ha'as?

Rəbbeeyhen:

– Yits'ing'unemeeyib havaakal haa'as deş.

³³ Rəbbeey İbrahimıka haa'ana gaf ç'əvav'u
ayk'anna. İbrahimır siyk'alna cune çadıreeqa.

19

Sodominiy Homorun havaakal hav'uy

¹ Exheeqaana Sodomeeqa şena q'öyre malaaik
arayle. Lut şaharne akkaysana gyu'ur eyxhe.
Manbı g'avcu, ayk'anna manbışde ögiylqa.
Qiyğar ç'iyelqamee k'yorzul ² eyhen:

– Yızın ç'ak'ınbı, qudoora, vuşde g'ulune xaa
g'elybı hoğle, xəm g'eehe. Miç'eeb suğoots'u
gyapk'e vuşde yəqqı'lqa.

Manbışe alidghiniy qelen:

– De'eş, şı xəm kuçee g'aahas.

³ Lutee geed eyheva, malaaikar qavaylenbı
mang'une xaaqa. Lutee manbışis exhalyne
otxhuniyka qecuyın gıney qadayle, manbışed
oyxhanan. ⁴ Manbı g'alyapk'asse, Sodom
şaharın gırgın adamer mek'ing'ule otçu
q'əsing'ulqamee savaylenbı xaane hiqiy-alla.

⁵ İnsanaaşə Lut qort'ul eyhen:

– G'iyna xəmde vasqa abıyn insanar nyavxha?
Manbı şasqa qavaale, şı manbışika g'alyapk'as.

⁶ Lut manbıŝisqa g'aqa qıġeeç'u, çuqad qihna akka qa'an. ⁷ Mang'vee eyhen:

– Çocar, qelasın hıma'a. ⁸ Zaqa q'öyre adamiys hidyark'ınna yiş vor. Qavaales şosqa hucooyiy ikkan he'e. Saccu ine insanaaşik sumoot'a, manbı yizde xaabın mihmanar vob.

⁹ Adameeşe eyhen:

– Yı'q'əlqa ts'its'xhe! İne insanee menne cigeñçe qarı şas yuguniy pısın xət qa'a. Vak manbışile beterin ha'as.

Manbı Lutulqa hoohar, akka haq'var ha'as ikkiykan. ¹⁰ Manke xaane malaakaaşe xıl hotku Lut aqa cosqa ts'its'i akka it'uma'an. ¹¹ Akkayne şene sural ulyobzurne insanaaşına k'innar, xərnar manbışe bı'rq' qaa'a. Mançil-alla insanaaşik'le akka iveeke deş.

¹² Malaakaaşe Lutuk'le eyhen:

– Vaqa inya'ar merna vuşune vor? Dixbı, yişba, yeznebı yiğne xızanın gırgınbı ine şahareençe qıġee'e. ¹³ Şi in ciga hakkal ha'asın. İne milletle geed ŝikayatbı Rəbbik'le g'ayxhı. Mançil-alla Rəbbee şi g'axuvuynbı ina şahar havaakal haa'as.

¹⁴ Lutee hark'in yişba haa'asde adameeŝik'le eyhen:

– Zaraba hudoora ine cigeençe, Rəbbee ina şahar havaakal haa'as.

Yişba haa'asde adameeŝine fikreeqa, Lute coka dem haa'a vuxhesva qayle.

¹⁵ Miç'eed qexheng'a malaakaaşe Lutuk'le eyhen:

- Ekra ixhe! Xhunaşseyiy yişba alyapt'ı ine cigeençe hoora. Deşxhee, şahar alytivk'al haa'amee şunab hapt'asınbı.

¹⁶ Lut yı'q'ra ı'ğı'ykır. Rəbbina mang'ulqa rəhı'm qabıva, malaakaaşe Lutur, cuna xhunaşşer, yişbab xıleke avqu şahareençe qıgaa'anbı. ¹⁷ Manbı qıgaa'ane gahıl malaakaaşine sang'vee eyhen:

- Yı'q'əlqa ilydyakkı hixve. İne Q'adaalil ulymoyzar, axtıne cigabışeeqa hixve. Deşxhee, qık'u əəsda.

¹⁸ Lutee manbışik'le eyhen:

- Yızın ç'ak'ınbı! Vuşde ulen ina nukar aqqı, şu mana g'attixhanı'iyka, zas haa'ana yugvalla geeb qav'u. ¹⁹⁻²⁰ Saccu hasre zı mane k'anene k'ınne şahareeqa hixu g'attixhanas. Man şu eyhen axtın cigabı geed əq'əna'adıd. Zı maqa hixharasse, balyaa zalqa hipxır, zı gik'asda.

²¹ Malaakaaşine sang'vee Lutuk'le eyhen:

- Yiğnimee manıd ha'a, ğu eyhena şahar alytivk'al hidyaa'a. ²² Ekra ixhe, maqa hixve! Ğu maqa hidirxıl, zı sa kar ha'as deş.

Lutee mana şahar k'innava uvhil-alla, mançin do Tsoar (*k'inin*) axva.

²³ Lut Tsoarqa hirxhiling'a veriğ ılqevç'u vooxhe. ²⁴ Rəbbe Sodomılqayiy Homoralqa ts'ayikan xəənçe kukurt gyooğa'a. ²⁵ İne Q'adaalilin şaharbı, ç'iyel ələən gırgın kar, maa vooxhen gırgın insanar deşaa'anbı. ²⁶ Lutuna xhunaşşe yı'q'əlqa sark'ıl ileekımee q'evane g'ayelqa siyk'al.

²⁷ Qinne yiğil miç'eer İbrahim oza qıxha Rəbbine ögiyl ulyorzulyne cigeeqa hayk'an.
²⁸ Mana mançe Sodomıqı, Homorıqı mançine hiqiy-allane Q'adaaliqa ilyakka. Mang'uk'le mane cigeençe xənnə ts'ayike ı'lqən xhinnen sa kuma g'ece.

²⁹ İne Q'adaalilin şaharbı hakkal ha'ang'a, Allahıs İbrahim yik'el qarı, dişe Lut mançe hixu'u g'attixhana'a.

21

I'saq'in yedike ıxhay

¹ Rəbbe ögiyl uvhuyn xhinne, Sarrays yugvalla haa'ana. Mang'vee huvuyn cuvab aqqaqqan. ² Allahee uvhuyn gahıl, Sarra vuxhne ayxu, q'əsde İbrahimıs dix uxu. ³ İbrahimée Sarrayke ıxhayne duxays I'saq' (əqəna) do giyxhe. ⁴ Allahee İbrahimık'le cune əmree uvhuyn xhinne, mang'vee dix, I'saq' ıxhayne molyne yiğile sunnat ha'a. ⁵ I'saq' yedike ıxhayng'a, İbrahimıqı vəş senniyy vod.

⁶ Sarree uvhuyn:

– Allahee yizde aq'veeqa əqəna qalı'ı! Man g'ayxhıyne gırğing've zaka sacigee əqəna ha'as!

⁷ Sarreecad meed eyhen:

– Şavaa İbrahimık'le eyheyiy, ine q'əsvalee zı uşax uxu yic gyoqa'as? Haane, yicıd uxuyn!

⁸ Uşax xət qıxha, nikneke gyarğılına. I'saq' nikneke gyarğılıne yiğil, İbrahimée xədı otXHun-ulyodğuy hele.

22

İbrahim siliys ı'xı'

¹ Sabara gahile Allahee İbrahim siliys ı'xı'yxə. Mang'vee «İbrahimva!» ona'an.

İbrahimée «Hooyva!» eyhe.

² Allahee mang'uk'le eyhen:

– Vas ikkana, vorna-deşda yiğna dix I'saq'ır alyart'u Moriya eyhene cigeeqa hoora. Zı vak'le haagvasdee suval, dix gyoxhxhane'e, q'urbanna alle'e.

³ İbrahimée çakra miç'eeqana suğots'u cune əməleys palanbı ı'xı'yxə. Mang'vee cukasana q'öyre mek'vna, sayir dix I'saq' ikkekka. Mang'vee q'urban gyooxhan ha'asın osbıd qaxı, yəq avqaaqana Allahee uvhuayne cigeeqa. ⁴ Man ciga İbrahimık'le xhebıd'esde yiğıl, vuk'ul ooqa qav'uyng'a, əq'ənançe g'ece. ⁵ Mang'vee mek'vunbısik'le eyhen:

– Şu əməleyka inyaa aaxve, zı duxayka şaqa üqqəs. I'bəədat ha'u, şosqa savk'alas.

⁶ Q'urban gyooxhan ha'as qaxıyn osbı İbrahimée cune duxayne I'saq'ne mıgalqa hele. Ts'ayiy ç'ikad vucee alyaat'a. Cona q'öyre maqa əlyhəng'ə, ⁷ I'saq'ee dekkık'le İbrahimık'le eyhen:

– Dek!

Mang'vee alidghıniy qelen:

– Dix, yızın k'ırı val vod.

I'saq'ee qiyghanan:

– Ts'ayiy osbı vodunbu, sacco q'urbanna beder nençene vuxhes?

⁸ İbrahimee eyhen:

– Dix, q'urbanna beder Allahee Vucee haagvasda.

İnbı sacigee avayk'ananbı. ⁹ Manbı qavaylenbı Allahee mang'uk'le uvhuyne cigeeqa. İbrahimee maa'ad q'urbanbı allya'an ciga ali'ı, çilqad osbı giyk'an. Qiyğar I'saq' ayt'ıl mane q'urbanbı allya'ane cigalyne osbısilqa g'alya'a.

¹⁰ İbrahimee dix gik'asva xıl hotku ç'ika alyat'a.

¹¹ Mane gahıl Rəbbine malaaikée xəybışeençe mang'ulqa ona'an:

– İbrahim, İbrahim!

Mang'vee eyhen:

– Zı inyaa vor!

¹² Malaaikée eyhen:

– Gadeyk simet'a! Mang'uk vuççud hıma'a! Həşde zak'le ats'axhxhayn, ğu Allahıle qəyq'ən vor, vaqa vornacar hamana sa dix, vucur ğu Cule qiykkın deş.

¹³ İbrahimee vuk'ul ooqa qav'umee, ğı'ç'ee gaçbı açatxırna sa g'arg g'ooce. İbrahimee hark'ın mana g'arg qabı, duxayne cigee q'urbanna ablyaa'a. ¹⁴ İbrahimee mane cigayn do Yahve-İre (*Rəbbəe hagvasın*) giyxhe. Mançil-allad həşdilqamee insanaaşə məxüd eyhe: «Vucee Rəbbəe suval hagvasın».

¹⁵ Rəbbine malaaikée xəybışeençe İbrahimılqa onu'u meed eyhen:

¹⁶ – Rəbbəe inəxüdüd eyhe: «Ğu ina iş hav'uva, vornacar sa dix qidiykınva, Zı Yizde doayulen k'ın g'iysar: ¹⁷ Zı vas hək'ebab xayir-düə hevles,

yiğna nasıl xəədın xənebımee, deryahne hiqiy-allana g'um xhinne hexxaa'asda. Duşmanaaşın şaharbid yiğne nasılınbı ixhes. ¹⁸ Ğu Yizde cuvabil k'ırı alixhxiyl-alla, dyunyeyne gırgıne milletbişe yiğne nasılilek'e xayir-düə alyapt'as».

¹⁹ İbrahim siyk'alna cuka abıyne mek'vunbişışqa. Mançe manbı sacıgee siviyyk'alanbı Beer-Şeveeqa. İbrahim Beer-Şevee axva.

25

I'saq'ın dixbı - Yaaq'ubiy Esav

¹⁹ İbrahimne duxayn I'saq'ın taarix inəxüd vod: I'saq' İbrahimike g'arı. ²⁰ I'saq'ee Paddan-Arameençe Aramğançene Betuelyna yiş, Lavanna yıçu Rivq'a hee'eng'a, mang'uqa yoq'ts'al (40) senniy vod.

²¹ I'saq'ee xhunaşşe vuxhne ideexvava Rəbbis düə hav'u. Rəbbik'le I'saq'na düə g'avxhu, mang'una xhunaşşe Rivq'a vuxhne ayxu.

²² Yediyne vuxhnee uşaxar suç'ooka giviyğal. Məng'eeyid «Nişil-allane in yizde vuk'lelqa qadıva?» uvhu, Rəbbike qiyghanas hiyeek'an.

²³ Rəbbee məng'ı'k'le eyhen:

– Yiğne vuxhne q'ölle millet vod,

Yiğne vuxhnençe q'ölle xalq' qığeç'es.

Sa xalq' manisa xalq'ile gucuka ixhes,

Xərne çocce k'ining'us g'ullux haa'as.

²⁴ Rivq'ayna uxasda gah qabıyng'a, ats'axhşhen məng'ı'ne vuxhne q'ömkaler vuxhay. ²⁵ Ts'erree uxuyne uşaxın g'ekva ç'əradaniy sayir mana xhayike hı'iyın kar xhinne

xhırıra ixha. Mançil-allad mang'un do Esav (*xhırıra*) giyxhe. ²⁶ Qiyğar manasa çoc Esavne mıq'leyke at'irq'ın dyunyelqa qarayle. Mançil-allad mang'unud do Yaaq'ub (*mıq'leyke at'irq'ın*) giyxhe. Manbı vuxhayng'a I'saq'ıqa yixhts'al (60) senniy vod.

Esav ts'erriyne dixvalike ilğeç'ena

²⁷ Çocar ç'ak'ı qeebaxhe: Esav yugna k'onay, xaa hidöörəxəna insan eyxhe, Yaaq'ubur hexxan nıq' denana xaana insan eyxhe. ²⁸ I'saq'ıs Esavniyxhe geer ikkiykanna, mang'vee i'xı'yn həyvanar cus ikkanəxüd eyxheva. Rivq'aysmee Yaaq'ubniyxhe ikkiykanna.

²⁹ Sa yiğıl Yaaq'ubee yiq' haa'a. Esavır çoleençe orzul-ortul mıssıra qarayle. ³⁰ Esavee Yaaq'ubık'le eyhen:

– Mane ç'ərane karake sık'ının zas hele oxhanas, mıs qıxha.

Mançil-alla mang'us q'öd'esın do Edom (*çərarə*) giyxhe. ³¹ Yaaq'ubee eyhen:

– Manke ts'erriyna dixvalla zas hevle.

³² Esavee eyhen:

– Zı mıssınçe qek'ang'a zas ts'erriyna dixvalla nişistannane?

³³ Yaaq'ubee eyhen:

– Ts'etta zas k'in he'e!

Esavee k'in g'assır ts'eppiyna dixvalla Yaaq'ubus qoole. ³⁴ Yaaq'ubee Esavıs hüvəyna yiq'iy gıney hele. Esav otXHun-ulyodğu qığeç'u ayk'anna.

İnəxüb Esavne ulesqa ts'erriyna dixvalla kar xhinne qavayle deş.

27

Yaaq'ub horbışıka xayir-düəyna eyxhe

¹ I'saq' q'əsnıy qıxha, mang'une ulepışık'le g'ece deşdiy. Mang'vee xərna dix Esav k'anyaqa qort'ul uvhuyn:

- Dix!

Esavee mang'uk'le «Dek, zı inyaa vor» uvhu.

² I'saq'ee uvhuyn:

- Zı haane q'əs qıxha, g'iyna-g'iyqa qik'asda.

³ Həřdiylee aleet'e yiğın yaraxbıd - vukiy ayhenbıd - hak'ne çoleeqa yizdemee k'on üvxhe.

⁴ Qiyğaled zas ıkkanan geed yugun otXHuniy hı'ı, zas alle. Manıd otXHun, zı vas qik'asse xayir-düə hevles.

⁵ I'saq' duxayka Esavıka yuşan ha'ang'a Rivq'ee manbışıl k'ırınıy iliyxhe. Esav çoleeqa k'on üvxas ark'ınmee, ⁶ Rivq'a duxaysqa Yaaq'ubusqa hark'ın inəxüd eyhe:

- Zak'le g'ayxhiyn dekke yiğne çocuk'le Esavık'le hayınva uvhu: ⁷ «Yizdemee sa k'on üvxü able, çiked sa yugun otXHuniy he'e. Manıd otXHun, zı vas qik'asse Rəbbine ögee xayir-düə hevles». ⁸ Dix, həřde zı eyhençıl yugda k'ırı gyaqqe: ⁹ hak'ne syuruneençe zasqa gırınçile yugna q'öble mısva able. Mançike zı dekkıs ıkkənəxdun otXHuniy ha'as. ¹⁰ Ğınad man dekkıs oxhanas ıkkees, qik'asse vas xayir-düə hevlecenva.

¹¹ Yaaq'ubee Rivq'ayk'le eyhen:

- Yızda çoc Esav xırına kar vor, zaqame xırıvalla deşda. ¹² Sayid dekkee zalqa xıl hadağva, ats'axhe zı cus horbı hı'iy. Manke

xayir-düəyne cigeə, mang'vee zalqa bed-düə g'axuvles.

¹³ Yedee mang'uk'le eyhen:

- Dix, valqa haa'asda bed-düə zalqa quvoora-cen. Saccu yizde cuvabil k'ırı gyaqqe: hoora, uvhuyn kar zasqa alle.

¹⁴ Yaaq'ub hark'in, mısvabı yedisqa adayle. Yedeeyid dekkıs ıkkənəxdın yugun otXHuniy ha'a. ¹⁵ Mançile qiyğa Rivq'ee cone xaadın xərne duxayn Esavın gırgınçile yugun tanalinbı alyaat'u, k'inne duxaylqa Yaaq'ubulqa alyaa'a.

¹⁶ Xileppişin oodun ciga, gardanıł nyaabiy xhırıvalla deş məng'ee mısvabışde g'ekvabışıka iyt'alanbı. ¹⁷ Qiyğad hı'iyın yugun otXHuniyiy gıney Yaaq'ubne xileqa qele.

¹⁸ Yaaq'ub dekkısqa qarı eyhen:

- Dek!

Dekke mang'uk'le eyhen:

- Yızın k'ırı val vod. Ğu nenane vor yizde dixbışda?

¹⁹ Yaaq'ubee dekkık'le eyhen:

- Yiğna ts'erriyna dix, Esav vor. Zı ğu uvhuyn xhinne hı'iyın. Həşder oza qıxha gyu'ur zı adıyn k'onan çuru oxhne, zas xayir-düə hevles vəəxecenva.

²⁰ I'saq'ee duxayk'le eyhen:

- Dix, nəxüdnə ıxha vasqa inyəxüb zaraba k'on gıpxhı?

Mang'vee eyhen:

- Yiğne Allahee, Rəbbeə zas kumag hı'ı.

²¹ I'saq'ee Yaaq'ubık'le eyhen:

- Dix, zasqa qora. Valqa xıl g'adğvas, zak'le ats'axhes, ğu yızda dix Esavee, dişee?

22 Yaaq'ub dekkısqa qıxhamee, dekkee I'saq'ee mang'ulqa xıl g'adğu eyhen:

– Nıq' Yaaq'ubunod, xileppıd Esavınbı vod.

23 Yaaq'ubunud xileppı cune çocunbı Esavınbı xhinne xhırıdava, I'saq'ık'le mana qıvaats'a deş. İnəxüb I'saq'ee Yaaq'ubus xayir-düə hoolena.

24 Mang'vee qiyghanan:

– Hək'erar ğu yızda dix Esavne?

Yaaq'ubee eyhen:

– Ho'o.

25 I'saq'ee meed eyhen:

– Dix, k'onan çuru qadı ögeeqa gıxhxhe, yic otxhun vas xayir-düə hevles.

Yaaq'ubee ts'etta otxhuniy, qiyğad çaxır adayle. I'saq'ee otxhun, ulyoğan.

26 Mañçile qiyğa I'saq'ee eyhen:

– Dix, həşde zasqa qora, zas ubba he'e.

27 Yaaq'ub dekkısqana qıxha, mang'us ubba ha'an. I'saq'ıs mang'une tanalinçin eva ı'xı'mee, xayir-düə huvu eyhen:

– Yızde duxayken eva,

Rəbbee xayir-düə huvuyne çolbışiken xhinnevud.

28 Hasre Allahee vas ç'iyeyna yugna nyaq'viy xəən gyoğiy helecen, vas xətta g'ıkıy çaxır ixhecenva.

29 Havaasre milletbişe vas g'ullux hee'ecen,

Ummatbişe yiğne ögee vuk'ul avqa qee'ecen.

Ğu yiğne çocaaşis xəbvalla he'e,

Havaasre yiğne yedyne dixbışdab yiğne ögiyl gardan hı'kkeba vuxhecen.

Vas bed-düə ha'anbışılqa bed-düə vuxhecen,

Vas xayir-düə ha'anbısis xayir-düə vuxhecen.

³⁰ Yaaq'ubee I'saq'na xayir-düə alyapt'ı qığecumee, k'onaqa hark'ınna çoc Esav siyk'al.

³¹ Esavee sa yugun otxhuniy hı'ı, dekkıs adı eyhen:

- Dek, oza qıxha zı adıyne k'onane çurunuke oxhne, zas xayir-düə hevles vəxecenva.

³² Dekkee I'saq'ee mang'uke qiyghanan:

- Ğu vuşune?

Mang'vee eyhen:

- Zı yiğna ts'erriyna dix Esav vorna.

³³ I'saq'ne caneeqa it'umna zeze ooxha. Mang'vee ek'da qiyghanan:

- Manke şena vuşuniy vor, k'on avaykı zas abına? Ğu qalesse gırgıne karıke otxhun, mang'us xayir-düə huvu. Xayir-düəyib mang'una vuxha.

³⁴ Dekkee eyhenbı g'ayxımee Esavee k'arats'ana ts'ir haa'a:

- Dek, zasıb xayir-düə hevle, zınar xayir-düəna he'e!

³⁵ I'saq'ee eyhen:

- Çoc horbışıka arı, yiğna xayir-düə g'avşuna.

³⁶ Esavee eyhen:

- Mang'un do həməxüdcad deşke Yaaq'ub* ıxha? Mang'vee zas q'ö'es horbı ha'anbı vod: ts'eppa yızda ts'erriyna dixvalla g'avşu, həşdeb xayir-düə.

Qiyğa eyhen:

- Zas xayir-düə havaacı dışde?

* **27:36** 27:36 Yaaq'ub: İn do cühüt'yaaşine mizel «mıq'leyk at'ırq'ın» sayid «horalay» eyhen vodun.

37 I'saq'ee mang'uk'le eyhen:

- Mana yiğna xərna hı'ı, gırgın ebanbı mang'us nukarar xhinne quvu, gıkınayiy ts'enne çaxırena hı'ı. Vas hucoone he'e, dix?

38 Esavee dekkık'le eyhen:

- Dek, vaqa sa xayir-düəne vob? Zasıb xayir-düə hevle, dek!

Esav axtıra geşşuna.

39 Dekkee Esavık'le inəxüd eyhe:

- Ğu eyxhen ciga, ç'iyeyne barakayle, Xəybışded çiyike əq'əna ixhes.

40 Ğu vasın g'ık g'ılıncıka ha'as.

Çocusub g'ullux haa'as.

Ğu mang'uke g'attixhanasda gah qabıyng'a,

Mang'una xamut gardanile qopxu g'uvooxharasda.

41 Dekkee Yaaq'ubus xayir-düə huvuyıl-alla, Esavis çoc g'ımece qexhe.

Mang'vee culed alqa eyhen:

- Dekkıqa gyaşesın yiğbı hiyxharıd. Manke zı yızda çoc Yaaq'ub gek'a.

42 Xənnə duxee Esavee uvhuynbı Rivq'ayk'le g'ayxhımee, məng'ee k'ınna dix Yaaq'ub qort'ul eyhen:

- Yiğne çocus Esavis ğu gıku, vake qəlib qığaaahas vukkan. ⁴³ Dix, həşde yızde cuvabil k'ırı alixhxhe: oza qıxha Xaraneeqa, yızde çoc Lavanne k'anyaqa hixve. ⁴⁴ Yiğne çocuna qəl əlyhəəsmee, sabara gahna Lavanne k'ane axve. ⁴⁵ Valqana qəl apk'inmee, ğu cuk hı'iyhbı yik'el hitxınmee, zı valqa xabar g'axuvu mançe

qalya'asda. Nişil-allane zı vuşde q'öng'ukesanar sa yiğil yixhes?

⁴⁶ Qiyğa Rivq'ee I'saq'ık'le eyhen:

– Q'etbışda eyxhene Esavne xhunaşşeeşine xılence zı ı'mreke ayts'ına. Yaaq'ubeeyir mane cigayne içeeşina, manbı xhinnena, hēməxürna Q'etbışda cus hey'ee, zı ı'mı'r nişiscabne haa'a?

28

Yaaq'ubun Lavanısqa hark'niy

¹ I'saq'ee Yaaq'ub qort'ul, mang'us xayir-düə huvu, inəxübna mı'slähət g'ooce:

– Kana'anğançene içeeşike xhunaşşe himee'e.

² Vaxt xiliy qıdyav'u Paddan-Arameeqa, yiğne yedyne dekkine Betuelyne xaaqa hoora. Yiğne yedyne çoçune Lavanne yişbışike vas xhunaşşe hee'e.

³ Gırgın əxəne Allahee vas xayir-düə hevlece, ğu geer kulyfatnana hı'ı, vake g'abıynbı geeb qee'ecen, vake geed milletbı g'alecen. ⁴ İbrahimne xayir-düəyke vasiy vake g'adiyne nasılbişisıb vuxhecen: hasre Allahee İbrahimıs helesva uvhuyn ciga – ğu menne cigeençe qarına xhinne iykaran ciga, hammaşıys vas helece.

⁵ I'saq'ee Yaaq'ub yəqqı'l araççe. Mana Paddan-Arameeqa, Yaaq'ubneyiy Esavne yedine Rivq'ayne çoçune Aramğançene Betuelyne dixene Lavanne k'anyaqa ayk'an.

⁶ Esavık'le ats'axhen, I'saq'ee Yaaq'ubus xayir-düə huvu cus xhunaşşe hee'ecenva Paddan-Arameeqa g'axuvuva, sayıb, mang'us xayir-düə hooleng'a «Kana'anğançene içeeşike xhunaşşe

hime'eva» mı'slöhət g'ooce. ⁷ Yaaq'ubeeyid dekkiliy yedil k'ırı gyaqqı Paddan-Arameeqa ayk'an. ⁸ Esavık'le g'ecen, kana'anğançen içer dekkıs vukkan deşubne. ⁹ Esav ayk'anna I'smı'l'lyne k'anyaqa. Mang'vee İbrahimne duxayna I'smı'l'lyna yiş Maxalat cune xhunaşşeeşine ooğançe hee'e. Maxalat Nevayotna yiçuniy vor.

Yaaq'ubun Bet-Ele nyak' g'acuy

¹⁰ Yaaq'ub Beer-Şeveençe qığeç'u Xaranne suralqa ayk'an. ¹¹ Sa cigeeqa hirxhilymee, veriğ k'yoçuva mang'vee xəm maa g'aaha. Mang'vee ç'iyele sa g'aye alyapt'ı, vuk'lek avqa givxhu, g'ilexhana. ¹² Mang'uk'le nik'ek ç'iyele xəybışeeqa hiyxharan q'ı't'yar, çilek'enad Allahın malaaikar ılqeç'u, gyəə g'ece.

¹³ Rəbbe q'ı't'yaaşil ulyorzul eyheyiy:

- Zı yiğne dekkıne dekkına İbrahimna, sayir I'saq'na Allah Rəbb vorna. Ğu g'alirxhuyn ç'iye vasiy vake g'abıynbışis heles. ¹⁴ Yiğna nasıl ç'iyelin toz xhinne xəppa vuxhes, geeb qeepxha garbılqayiy şargılqa, şimalılqayiy canubulqa ookas. Ç'iyeyne aq'valyne gırgıne milletbişe valeyiy vale g'abıynbışile k'ena xayir-düə alyapt'as. ¹⁵ Zı vaka vorna, Zı ğu, neñeğana ark'ineeyir havacı, ine cigeeqa sak'al ha'asda. Zı ğu g'alerçes deş, Zı uvhuyn gırgın ha'asın.

¹⁶ Yaaq'ub nik'eençe muğur qıxha eyhen:

- Hək'erar, Rəbb inyaa ooxhur. Zak'le man ats'a deşdiy.

¹⁷ Mang'vee qərq'iniyvalin eyhen:

– Nimeeyiy ine cigayn qəq'ən ha'a. İn Allahne xaale ğayrı medın kar deşod, inbı xəybışın akkabıvud.

¹⁸ Yaaq'ub miç'eer çakra suğots'u, cune vuk'lek avubna g'aye alyapt'ı işaarat xhinne giviyxhe. Qiyğad Allahne doyule çılqa zeytunun q'ış k'ya'a. ¹⁹ Mang'vee mane cigayn do Bet-El (*Al-lahın xav*) giyxhe, mankilqamee mane şaharın do Luz ıxha.

²⁰ Qiyğa Yaaq'ubee k'in g'assır eyhen:

– Allah zaka ixheene, hoyharne ine yəqqə zı havaceene, zas oxhanasın gıneyiy alya'asın tanalinbıd huveene, ²¹ yugvale zı dekkine xaaqa sark'ileene, manke Rəbb yızda Allah ixhes. ²² İşaarat xhinne gyuvxhuna ina g'aye Allahın xav ixhes. Ğu helesde gırgınçike yits'ıb'esda pay Vas qivles.

29

Yaaq'ub dayisiysqa Lavanısqa qarayle

¹ Yaaq'ub ayk'anna şargılyne milletbışde cigabişeeqa. ² Çoleeab mang'uk'le sa kahrız g'ooce. Mançine k'anya'ad xhebillle vəq'əbışın syuru g'alitxhu eyxhe. Vəq'əbışıs mane kahrızeençe xhyan hele ıxha. Kahrızne ghalelib xəbna g'aye vooxhe. ³ Gırgın vəq'əbı maqa sadiyng'a, çobanaaşe kahrızne ghalelyna g'aye qavaak'anav'u vəq'əbışıs ats'esın xhyanbı huvu, g'aye giviyxhe vuxhana çine cigaylqa kahrızne ghalilyqa.

⁴ Yaaq'ubee manbışike qiyghanan:

– Çocar, şu nençenbine vob?

Manbışe eyhen:

– Şi Xaraneençenbı vob.

⁵ Yaaq'ubee manbışik'le eyhen:

– Naxorna neva Lavan ats'anane?

Manbışe eyhen:

– Ats'ana.

⁶ Yaaq'ubee manbışike qiyghanan:

– Mana yugrayee?

Manbışe eyhen:

– Ho'o, yugra vor. Haaşe, mang'una yiş Raahile cune vəq'əbışıka qöövur.

⁷ Yaaq'ubee eyhen:

– Veriğ axtıvaleevub, vəq'əbı sa'ana vaxt vuxha deşub. Vəq'əbışis xhyan huvu, uxhiyx-hanas ıkkee.

⁸ Manbışe eyhen:

– Çobanaaşe gırgın vəq'əbı sacigeeqa sidi'i, g'aye kahrızne ghalele qavaak'an hidyav'u, man ha'as ixhes deş. Man gırgın hı'iyle qiyğa şasse xhyan heles əxə.

⁹ Yaaq'ub manbışıka yuşana'ang'a, Raahilee dekkın vəq'əbı qadayle. Raahileyib çobaniyvallaniy haa'a. ¹⁰ Yaaq'ubık'le dayisiy Lavanna yiş Raahileyiy con vəq'əbı g'acesse, mang'vee ark'in g'aye qavaak'anav'u dayisiyne vəq'əbışis xhyan hele. ¹¹ Qiyğa Yaaq'ubee Raahileys ubba hı'i axtıra geşşe giyğal. ¹² Mang'vee Raahileyk'le dekkine ebanbışikena Rivq'ayna dix ıxhay eyhe. Raahilee g'adeexvan ark'in man dekkıs yuşan ha'a.

¹³ Lavanık'le yiçeyna dix arıva g'ayxhımee, g'adayxvan ögiylqa qığeç'e. Mana xhilibışeqa

sı'ı ubba hı'ı cune xaaqa qıkkekka. Yaaq'ubee gırgın kar Lavanıs yušan ha'an.

¹⁴ Lavanee mang'uk'le eyhen:

– Ğu hək'erar yizde ebanavur.

Yaaq'ubun Leaykayiy Raahileyka davatbı hı'iy

Yaaq'ub manbışəng'ə sa vazna axuyle qiyğa,

¹⁵ Lavanee mang'uk'le eyhen:

– Nya'a, ğu yızda ebanava, ğu zas q'ərabne iş haa'as? Zak'le eyhelan yığna hək' hucoone vuxhes?

¹⁶ Lavanıqa q'öyre yışniy vor: xəring'ı'n do Leaniy, k'ining'ı'nıd Raahileniy vod. ¹⁷ Leayne uleppışik'le torandaniy g'ece, Raahileme ul gıvx-hasda, xhyan ittuna içiy yixha. ¹⁸ Yaaq'ubus Raahile yikkiykinil-alla eyhen:

– K'inne yiş Raahileynimee zı vas yighille senna iş g'ooce.

¹⁹ Lavanee eyhen:

– Mana vas hiyvee, merne insanıs hiyvuyule, nimeexheyid yugda eyhe. Ğu şing'əəcar axve.

²⁰ Yaaq'ubee Raahilel-alla yighille senna iş haa'a. Mana yikkiykinil-alla mana vaxt mang'une ulesqa sa-q'ölle yiğ xhinne qavayle.

²¹ Yaaq'ubee Lavanık'le eyhen:

– Vaxt g'abına, həşde yızda xhunaşşe zasqa qiyele, məng'ı'ka ixhes.

²² Lavanee mane cigabışın gırgın insanar sav'u otxhun-ulyodğuy hele. ²³ Xəmdər Raahileyne cigee Lea akkeehe Yaaq'ubne k'anyaqa. Yaaq'ub məng'ı'ka g'ilexhana. ²⁴ (Lavanee cuna nukar Zilypan Leays g'ulluxçiy xhinne

heele.) ²⁵ Yaaq'ubık'le mana Lea yixhay miç'eed ats'axhe!

Mang'vee Lavanık'le eyhen:

– Nya'a ğu zak məxdun kar hı'ı? Zı Raahileyneme dişde vas iş g'avcu? Nişil-allane ğu zas horbı hı'ı?

²⁶ Lavanee eyhen:

– Yişde ine cige k'ınna yiş xəring'ı'le ögee adamiys heelen ədat deşin. ²⁷ İn ülycüm bıkıre'e, Raahiler vas hiyles. Məng'ı'nimeeyir ğu yighille senna yizde k'ane iş haa'as vukkan.

²⁸ Yaaq'ubee həməxüdüd ha'an: man ülycüm bıkıra'an. Lavaneeyir Raahile mang'us xhunaşşe yixhecənvə heelena. ²⁹ (Cuna nukar Bilyhanır, Raahileys g'ulluxçiy xhinne hiyvı.)

³⁰ Yaaq'ub Raahileykar g'ilexhana. Raahile mang'us Leayle geer yikkiykan. Mana Lavanne k'ane sa yighille sennar horaxana.

Yaaq'ubun uşaxar

³¹ Rəbbik'le Lea deykan g'aycümee, məng'ı's uşaxar uxooxas vəvxı'y hele. Raahileyssemee vuxhne eexvas yeexə deşdiy. ³² Lea vuxhne ayxu sa dix uxu. Mang'un do Ruven (*ilyaake, dix!*) gixhxı eyhen:

– Rəbbik'le zı höödəxən g'acuyn. Həşde zı yizde adamiys yikkiykanasda.

³³ Mana meer vuxhne eexva. Sayir dix uxu eyhen:

– Rəbbik'le zı deykan yixhay g'ayxhı, inar huvuna.

Mang'unud do Şimon (*Mang'uk'le g'ayxhiyn*) giyxhe.

³⁴ Lea xhebır'es vuxhne ayxu dix uxu eyhen:

– İne yəqqə adamiy zaka ixhes, zak at'iq'anasda, zı mang'us xhebiyre dix uxuva.

Mançil-allad mang'un do Levi (*at'iq'anasda*) giyxhe. ³⁵ Yoq'ur'es mana vuxhne ayxu meer dix uxu, eyhen:

– İne yəqqə zı Rəbb axtı qa'as.

Mançil-allad mang'un do Yahud (*axtı qa'as*) giyxhe. Mançile qiyğa məng'ee sabara gahna uxoxa deş.

30

¹ Raahileysse Yaaq'ubus uşax uşax dəxəmee, məng'ee yuçeys paxılıyvalla haa'a. Məng'ee adamiylk'le eyhen:

– Zas uşax hele, deşxhee, qiyk'asda!

² Yaaq'ub Raahileyıq qəllamişxha eyhen:

– Nya'a zıne vas uşax hidele, nya'a zı Allahne vor?

³ Raahilee eyhen:

– Yızda nukar Bilyhan alert'e, məng'ı'ka g'alixhe. Məng'ee uşax uxumee zı mana alyar'tu mang'us yedyvalla haa'as, zı uşaxdena imeexvacenva.

⁴ Raahilee cena nukar Bilyhan adamiys xhunaşşe yixhecenva heele. Yaaq'ubur məng'ı'ka g'ilexhana. ⁵ Bilyhan vuxhne ayxu, mang'us dix uxu. ⁶ Raahilee eyhen:

– Allah məhkamee yızde sural ıxha, yızın nuq' g'ayxhı, zas dix huvu.

Mançil-allad məng'ee mang'un do Dani (*Mang'vee məhkamee havacesda*) giyxhe.

⁷ Raahileyna nukar Bilyhan meer vuxhne eex-vaa, mæng'ee Yaaq'ubus q'ör'esda dix uxooxa.

⁸ Raahilee eyhen:

– Zı yuçeyka saç'iyku, Allahne kumagıka ğamiyxhana.

Mæng'ee mançil-allad uşaxın do Naftali (*yızın saç'iykvuy*) giyxhe.

⁹ Leaysse sabara gahna uşaxar uxooxas vövü deş. Mæng'ee mançil-allar cena nukar Zilypan Yaaq'ubus xhunaşşe yixhecenva heele.

¹⁰ Leayne nukaree Zilypanee Yaaq'ubus sa dix uxu. ¹¹ Leayee eyhen:

– Nimee xəbna xoşbaxtiyvallayiy!

Mæng'ee mang'un doydud Qad (*xoşbaxtiyvalla*) giyxhe.

¹² Leayne nukaree Zilypanee Yaaq'ubus q'ör'esda dix uxu. ¹³ Leayee eyhen:

– Zı baxtivarır, yadaaşed zak'le baxtivarva eyhes.

Mæng'ee uşaxın do Aşer (*baxtivar*) giyxhe.

¹⁴ Ruvenık'le suk qivişşalne gahıl çolead mandragorun* ala iveeke, mang'vee manbı yedis Leays adayle. Raahilee Leayk'le eyhen:

– Yiğne duxee adıyn mandragorbışıke zasıd helelan.

¹⁵ Leayee mæng'ı'k'le eyhen:

– Adamiy xılence g'ayşuy ç'övxa dişdee? Həşded duxayn mandragorbine g'ayşes ıkkın? Raahilee eyhen:

* **30:14** 30:14 Mandragor: Avalıyne insanaaşık'le mane alayn vuxne aaxvasiy uşax uxas kumag ha'ançınanıy ats'a.

- Həməxüdxheene, hasre duxayne mandragorbışıl-alla ine xəmdiys yizda adamiy vaka g'alixhecen.

¹⁶ Yaaq'ub exheeçana çoleençe qööngə, mang'unee ögeeqa Lea qığeyç'u eyhen:

- Ğu g'iyna zaka g'alixhas, yizde duxee adıyne mandragorbışıs zı ğu alişşu.

Yaaq'ub mane xəmdə məng'ı'ka g'ilexha.
¹⁷ Allahık'le Leayna düə giviyxhena. Lea vuxhne ayxu, Yaaq'ubus xhor'esda dix uxu. ¹⁸ Leayee eyhen:

- Allahee zı yizda nukar yizde adamiys hiyvuy höötxüva, yizda hək' quvuna.

Məng'ee uşaxın do İssaxar (*Mang'vee hək' quvuna*) giyxhe.

¹⁹ Leaye meer vuxhne eexvaa, məng'ee Yaaq'ubus yixhır'esda dix uxooxa. ²⁰ Məng'ee eyhen:

- Allahee zas sa yugna pay huvu. Həşde yizde adamee zas hı'rmət gyuvxhesda. Zı mang'us yixhiyre dix uxuva.

Məng'ee uşaxın do Zevulun (*hı'rmət*) giyxhe.

²¹ Sabara gahile məng'ee sa yiş yuxu, doyud Dina giyxhe.

²² Allahee Raahile yik'el qiyelee'e, məng'ı'na düə g'avxhu, uşax uşaxın xhinne qee'e. ²³ Mana vuxhne ayxu sa dix uxu eyhen:

- Allahee zalin pısın do ak'ani'iyın.

²⁴ «Allahee zas sayir dix helecenva» uvhu, Raahilee mang'un do Yusuuf (*Mang'vee sayir helecenva*) giyxhe.

35

Allah meer Yaaq'ubus dyagva

⁹ Yaaq'ub Paddan-Arameençe siyk'alang'a Allah mang'us dyagu, xayir-düə huvu, ¹⁰ eyhen:

- Yiğın do Yaaq'ub vodun. Həşdiyle valqa Yaaq'ubva ona'as deş. G'iyinyke şaqa yiğın do İzrail ixhes.

İnəxüd mang'un do İzrail eyxhe. ¹¹ Qiyğa Allahee mang'uk'le eyhen:

- Gırgın əxəna Allah Zı vorna. Ğunab yiğna nasıl hexxee'e, geeb qee'e. Vake sa millet deş, geedin milletbı g'ales. Yiğne nasileab paçcaharıb vuxhesınbı. ¹² İbrahimisiy I'saq'ıs huvuyn ç'iyebi Zı vasıd helesınbı. Valed qiyğa yiğne nasılıs heles.

¹³ Allah Yaaq'ubne k'anençe - yuşana'ane cigeençe ooqa ts'its'axhxhe. ¹⁴ Yaaq'ubee Allah cuka yuşan hı'iyne cige sa g'aye ulyoozaraa'a. Qiyğad Allahne doyule çilqa zeytunun q'ışiy kya'an k'ı'ı. ¹⁵ Yaaq'ubee Allah cuka yuşan hı'iyne cigayn do Bet-El (*Allahın xav*) giyxhe.

Raahileyn qiyk'uy

¹⁶ Yaaq'ubiy cuna xizan Bet-Eleençe avayk'ananbı. Efratısqa hiviyxharang'a Raahileys uşax eyxhe. Uxooxang'a məng'ee xəppa k'ov ts'its'av'u. Məng'ı'n uxuy dağamda ilğeç'ee. ¹⁷ Məng'ee k'ov ts'its'a'ane, uxooxane gahıl kumag ha'ane xhunaşşee eyhen:

- Qimeeq'ən, vas meer dix ixha.

¹⁸ Mana qeek'aniy vor, duxays Ben-Oni (*yizde uts'urna dix*) do giyxheng'a. Qiyğa dekkeme

mang'un do badal hı'ı Benyamin (*sağne xleena dix*) giyxhe. ¹⁹ Raahile qeek'ana. Efratne (Bet-Lexemne) yəqqə mana k'eyxhı. ²⁰ Yaaq'ubee Raahileynee nyuq'nelqa sa g'aye giviyxhe. Mana g'aye g'iyniyne yığılqamee Raahileyne nyuq'nel guts xhinne avxuna.

²¹ İzrail mançe ark'ın, Migdal-Ederne şene aq'val çadır güvxü. ²² İzrail maa'ar axvang'a, Ruven dekkine nukarika Bilyhayka g'ilexha. İzrailik'le man ats'axhşhen.

Yaaq'ubın dixbı

Yaaq'ubuqa yits'ıq'vər (12) dixniy vor.

²³ Manbı Leaye vuxuynbıniy vob:

Yaaq'ubna ts'erriyna dix Ruven, qihnanbıb Şimon, Levi, Yahud, İssaxariy Zevulun vuxha.

²⁴ İnbıb Raahilee vuxuynbıniy vob:

Yusuf, Benyamin.

²⁵ İnsabıme Raahileyne nukaree Bilyhanee vuxuynbıniy vob:

Dani, Naftali.

²⁶ Leayeyne nukaree Zilypaneeyib inbıniy vuxu:

Qad, Aşer.

Yaaq'ubus Paddan-Aramee vuxhayn dixbı inbı vuxha.

I'saq'ın qik'uy

²⁷ Yaaq'ub Mamreeqa Kiryat-Arbenne (Xevronne) k'anyaqa, dekkine I'saq'ne k'aneqa qarayle. İbrahimiyy I'saq' Mamreab menne cigaynbı xhinne vuxha. ²⁸ I'saq'ee vəşşe molts'al

(180) sen hı'ı. ²⁹ Mana ine dyunyeyle ats'ı q'əs qıxha qek'a. Mana dixbışe Esaveeyiy Yaaq'ubee k'eyxha.

37

Yusufun nyak'ı

¹ Yaaq'ub Kana'anne ölkee axva. Mang'ule ögiylir mang'una dek, maa'ar menne ölkençe qarına xhinne axva ıxha. ² Yaaq'ubuke g'abıynbışın taarix inəxüd vod:

Yaaq'ubna dix Yusuf yits'iyighıd (17) sennana cehilyniy vor. Mang'vee dekkine xhunaşşebışe Bilyhanneyiy Zilypanne dixbışıka syuruniy ux-hiyxhan ha'a. Yusufee manbışe qotkuda hidya'an işbı dekkısnıy hixhara'anbı.

³ Yusuf dekkine q'əsvale uxuva, İzrailis (Yaaq'ub) mana gırgıne dixbışile geerniy ikkiykan. Mang'vee Yusufus geed rangbınan tanalin iyxhva'a. ⁴ Çocaaşik'le dekkis Yusuf manbışile geer ıkkın g'acumee, mana manbışis g'imeece qexhe. Mançil-allab mang'uka kara'əba yuşan haa'as vukkiykan deş.

⁵ Yusufuk'le sa nyak' g'ece. Mang'vee man nyak' çocaaşis yuşana'a. Mançile qiyğa çocaaşis mana sık'ırrar g'imeece qıxha. ⁶ Yusufee manbışik'le eyhen:

– Zak'le g'acuyne nyak'ıl k'ırı gyaqqe! ⁷ Şi çolune yi'q'nee alafniy iyt'al. Sayid sayan-gada yızın alaf suğots'u qotkuda ulyozzuriyn, vuşunbud yızınçine hiqiy-alla sadı mançine ögiyl vuk'ul avqa qav'u.

⁸ Çocaaşe mang'uk'le eyhen:

– Hək'erane, ğu şas paççahne ixhes, xəbvallane haa'as?

Cun nyak'bı məxüd yuşan hı'il-alla, mana sık'ırrar g'iməce qexhe.

⁹ Yusufuk'le sa medın nyak' g'ece, man çocaaşis yuşan hı'ı eyhen:

– Zak'le meed nyak' g'acu, k'ırı gyaqqe! Veriğ, vaz, yits'ısable (11) xəne yizde ögiyl k'yoyzariy.

¹⁰ Mang'vee nyak' dekkısiy çocaaşis yuşana'ang'a, dek mang'uqa aldarxhun eyhen:

– Man vak'le g'acuyn nyak' hucoova eyhenne? Hək'ebane, zınar, yedir, yits'ısayre (11) çocur abı, yiğne ögiyl ç'iyelqamee k'yoozaras?

¹¹ Dekkee Yusufee uvhuyn in cuvab yik'el aqqaqqan, çocaaşemee man höödəxə deş.

Çocaaşe Yusuf massa hele

¹² Yiğbişde sa yiğıl Yusufun çocar Şekem eyhene şaharne suralqa dekkın syuru uxhiyx-hana'as hapk'ining'a, ¹³ İzrailee cune duxayk'le Yusufuk'le eyhen:

– Çocaaşe Şekemne sural syuru vodun uxhiyx-han ha'a. Qora ğunar manbişisqa yəqqı'l ha'as.

Yusufee dekkık'le eyhen:

– Nya'a ı'qdə?

¹⁴ Dekke mang'uk'le meed eyhen:

– Hak'ne ilekke, çocar yugbaye, syuru üç'üddaye? Qiyğab zas sa xabar able.

Mana məxür Xevronne q'adaalile Şekemqa yəqqı'l ha'ana. ¹⁵ Mang'vee çocar çolee t'abal ha'ang'a mang'usqa maa'ar sa insan qızaxxa. Mane insananee mang'uke qiyghanan:

– Hucoone t'abal ha'a?

¹⁶ Mang'vee eyhen:

– Zı çocar t'abal haa'a. Hucoone ixhes, zak'le eyhelan, manbışe syuru nyaadiy uxhiyxhan ha'a?

¹⁷ Mane insanee eyhen:

– İnençe apk'ıninbı. Zak'le manbışıke «Dotan eyhene şaharne suralqa vüqqəsva» g'ayxhı.

Yusuf ayk'anna çocaaşıqar qihna. Mang'usqa manbı Dotanee gyabak'a. ¹⁸ Çocaaşik'le mana əq'ənançe qöö g'ecena. Yusuf hixharasse, çocaaşe mana gik'asva q'arar hoole. ¹⁹ Manbışe sana-sang'uk'le eyhen:

– Haane, nyak'bı g'ecena qöövur! ²⁰ Qudoora mana xhyan sa'ane k'oraleeqa g'uvoxharas. Qiyğad, mana çolane həyvanaaşe qoduva eyhes. Manked g'ece, nen eyhenbıyiy mang'un nyak'bı.

²¹ Man xərne çocuk'le Ruvenik'le g'ayxhımee, Yusuf manbışde xılençe g'attixhana'asdemee eyhen:

– Qudoora mana gidek'as, ²² eb k'idyya'as, vuşucar deşde cigee sa qooqqune k'oraleeqa g'uvoxharas, hooracen, saccu mang'uk sumoot'a.

Mang'us ikkiykanan, Yusuf çocaaşine xılençe g'attixhan hı'ı dekkısqa qıkkes.

²³ Yusuf çocaaşısqa hirxhılymee, çocaaşe mang'une tanalın şen rangbınan kar ts'its'ı'ı g'eeşşen. ²⁴ Vucur xhyan deşde k'oraleeqa g'uvoxhar.

²⁵ Çocar kar oxhanas giv'uring'a, Gilead eyhene cigeençe qöön I'smı'ı'lybışın karvan g'ece. Manbışe devabışılqa alixhxhı ədvıyatbı, balyzam, ətrıyatbı əlyhəəyiy man karbı Misırqa ikkees. ²⁶ Yəhudee çocaaşik'le eyhen:

– Şi çoc gik'u, man dyugul he'ee, şas mançike hucoone hixharas? ²⁷ Qudoora mang'uk sidyoot'as I'smı'ı'lybışis massa heles. Nəxürcar mana yişda çoc eyxhe, şı sa ebanbı vob.

Çocaaşe mang'une cuvabil k'ırı iliyxhen.

²⁸ Maqa şen Midiyanğançe qöön kar massa helenbı hipxhirmee, çocaaşe Yusuf k'oraleençe alqavhu I'smı'ı'lybışis g'ane (20) nuk'rays massa hele. Manbışer Yusuf qıkkekana Misirqa.

²⁹ Ruven k'oraalisqa sark'ılymee, g'ecen, Yusuf maa'ar deşor. Çoc maa'ar g'idecesse mang'uk divan qitxhu cune tanalin qıt'axxa. ³⁰ Qiyğa mana çocaaşısqa sak'ı eyhen:

– Gade şaa'ar deşor, həşde zı hucoone ha'as?

³¹ Manbışe Yusufun tanalinbıd alyat'u, q'ına givk'u eb ülyööq'ə. ³² Qiyğale çocaaşe man rangbınan tanalin dekkısqa adı eyhen:

– Şak'le in avaykı, ilekke, man tanalin yiğne duxaynee, deşxhee, dişene?

³³ Dekık'le tanalinbı qıvats'ı eyhen:

– İn tanalinbı yizde duxaynbıvud! Mana bahalne həyvanın orxhun ixhes! Hək'erar Yusuf qodu-soduvur!

³⁴ Yaaq'ubee cune tanalinbı qıt'axxı, culqa palanbı alya'a. Mana duxayqa geer geşşu.

³⁵ Gırgın dixbı, yişba mang'us yik'bı heles savayle. Mang'us manbışil k'ırı alixhes diykkn, eyhen:

– Zı ahaleeqa duxayna ak' avqu əlyhəəs.

Mana duxayqa geer məxür geşşu.

³⁶ Mane Midiyanaşeer, Yusuf Misirne fironne g'aravulyçeeşine xəring'us Potifarıs massa hele.

39

Yusuf Potifarne xaa

¹ Yusuf Misirqa qıkkı. Fironne g'aravulyçeeşine xəring'vee, Misirğançene Potifaree mana I'smı'ı'lybışike ileşşena.

² Rəbb Yusufukaniy vor, mana gırgın kar uftanda ha'as həsilexhenaniy. Yusuf Misirğançene xəring'une xaaniy axvana.

³ Mang'une xəring'uk'le g'ecen, Rəbb mang'ukavur, mang'vee gırgın işbı uftanda həsilya'avud. ⁴ Yusuf xəring'une ulesqa yugra qarı, mang'uke xəring'vee cusdacar nukar ha'a. Xəring'vee Yusufuke cun xav vuk'lek ikkekana hı'ı, cun gırgın karıd mang'une xıleqa quvu. ⁵ Mang'vee Yusufne xıleqa xaanayiy karana xəbvalla quvuyle qiyğa, Rəbbe Yusufulla Misirğançeng'une xaas barakat hoole. Potifarne xaa, çolee, gırgıne karee Rəbbına barakat g'ooce giviyğal. ⁶ Mang'vee cun gırgın kar Yusufne xıyaqa qele, mang'une vuk'ulee otxhun-ulyodğuyle ğayrı medın vuççud eyxhe deş.

Yusuf tanaler, aq'vayler micagra ıxha. ⁷ Sabara gah ilğevç'uyle qiyğa, xəring'une xhunaşşeyna Yusufuqa ul gıpxı eyhen:

– Qora zaka g'alixhe.

⁸⁻⁹ Yusufus man ha'as ikkiykan deş. Mang'vee məng'ı'k'le eyhen:

– Zı inyaanang'a xəring'uk'le cune xaa hucoo ıxhay, nen ıxhay ats'a deş. Zı həşde ine xaa xərna eyxhe. Yizde xəring'vee cune xaadın gırgın kar vale ğayrı yizde xıleqa quvu. Saccu

ğu, cuna xhunaşşeva, qideele. Zı nəxüdnə məxdun qəlasın he'e? Man he'ee Allahne ögeyir xənnə bınahee k'eyxhas!

¹⁰ Məng'ee man yığıs Yusufuk'le eyhe ıxha, Yusufusmee məng'ı'ka ixhesır, g'alixhasır ıkkən deşdiy.

¹¹ Yusuf sa yığıl cune işiqar qihna xaaqa ikkeç'e. Xaane insanaaşike ar vuşucar ıxha deş. ¹² Məng'ee mana tanalınçike aqqı «Zaka g'alixheva!» eyhe. Yusufee tanalınbı məng'ı'ne xile g'ali'ı g'aqa hexva. ¹³ Zəiyfayk'le g'acuyng'a, Yusufee tanalınbı cene xilevud g'ali'ı hixu, ¹⁴ məng'ee xaane insanaaşılqa onu'u eyhen:

– İlyaake, vuşde xəring'vee şı tesser hee'ecenva cühüt şasqa arı! Mana zaka g'alixhasva zasqa qarı, zımee xəbna ts'ir hav'u! ¹⁵ Yızda ts'ir g'avxhumeə, mang'vee tanalınbı g'ali'ı g'aqa hixu!

¹⁶ Potifar xaaqa sak'alasmee, məng'ee Yusufun tanalınbı cesne havace. ¹⁷ Məng'ee adamiysıd akaran karbı yuşanı'ı, eyhen:

– Ğu inyaqa ariyne nukar cühüt'e, zı tesser he'esva zasqa ikkeç'u, ¹⁸ zı manke k'arats'ana ts'ir hav'u! Ts'ir g'avxhu mana tanalınbıd g'ali'ı, g'aqa hixu.

Yusuf zindaneeqa araççe

¹⁹ Yusufne xəring'uk'le xhunaşşeyn «yığne nukaree zak in hı'ı» cuvabbı g'ayxhesse, mang'us k'yabaylena. ²⁰ Yusuf aqqı zindaneeqa, paççahın avqvuynbı havaacene cigeeqa qele.

²¹ Rəbb Yusufukaniy vor. Yusufus Rəbbeə yugvalla ha'a: zindanne xəring'une ulesqa mana

yugra qarayle. ²² Zindanne xəring'vee zindane avqvuyın gırgınbı Yusufne xıyaqa qoole. Maa'ad ha'ane gırgıne işbışıs Yusufeniy xəbvalla haa'a. ²³ Yusufusqa quvuyne işbışde neñçıkacar zindanna xərna ilyakkana deşdiy. Rəbb cukava, Yusuf gırgın işbı uftanda ha'as həsilexhenaniy.

40

Avqvuyınbışın nyak'bi

¹⁻² Sabara gah ilğevç'uyle qiyğa, Misirne paçcahne insanaaşee, ulyoğan helenbışde xəring'veyiy gıney qecenbışde xəring'vee paçcah qəllamışxhesın kar ha'a. ³ Manbı avqu g'aravulyçeeşine xəring'une xaane, Yusuf aqqıne zindaneeqa qoole. ⁴ G'aravulyçeeşine xəring'vee manbı qoolenbı Yusufusqa, Yusufee manbışıs k'ılvalla hee'ecenva.

Misirne paçcahna ulyoğan helenayiy gıney qecena sabara gahna zindanee avxuyle qiyğa, ⁵ sa xəmdə manbışik'le curayn-curayn mə'nabınan nyak'bi g'ece. ⁶ Yusuf miç'eer manbışısqa qarımee, manbışe aq'vabı havaxanı'ı g'ece. ⁷ Yusufee cuka sacıgee xəring'une xaa, zindanee havaacene fironne insanaaşike qıdghın ha'an:

– Nya'a g'iyna aq'vabı havaxanı'ı?

⁸ Manbışe mang'uk'le eyhen:

– Nyak' g'acu, man nyak' nen eyheniy, eyhes əxəna deşur.

Yusufee manbışik'le eyhen:

– Nya'a Allahee dişde ats'al hele, nyak' hucoova eyheniyva eyhesın? Hinnalan man zas yuşan he'e.

⁹ Ulyoğan helenbışde xəring'vee cun nyak' yuşan hı'ı eyhen:

– Zak'le nik'ek yizde ögee t'imilena tayang g'avcu. ¹⁰ Mane t'imilene tayangıl xheyible tübəəyiy. T'ur qı'ğə-qı'ğə mançin t'et' g'avhu, t'imıl aleyli'i. ¹¹ Yizde xile fironun k'olanıy vod, zı man ts'ets'ybı fironne k'oleeqa hoç'un, yicid fironusqa q'uvu.

¹² Yusufee mang'uk'le eyhen:

– Man in eyhen vodun: xheyible tübəə xhebillə yiğ eyhen vodun. ¹³ Xhebne yiğilə fironee ğu zindaneençe qığavhu yisseyne işilqa sak'ala'as. Şenkiyn xhinne mang'us ulyoğan helenaxhes. ¹⁴ Hucoon ixhes, gırgın kar yəqqı'lqa gitxhumeə, zı yik'el qale'e. Zas sa yugvalla hee'e, fironusne yızın do ağmiş he'e. Zı ine zindaneençe g'attixhan he'e. ¹⁵ Zı cühüt'yaaşine cigeençe qöquna vor, inyayıd zı zindaneeqa gixhasın vuççud hı'ı deş.

¹⁶ Gıney qeceng'uk'le Yusufee nyak' yugvalis yuşan ha'a g'acu eyhen:

– Zak'leme nik'ek yizde vuk'lel oo xheyible ç'emç'e cagvarane gıneyna g'avcu. ¹⁷ Oğane ç'emç'ee fironusva hı'ıyn curayn-curayn gıney ixha. Mane ç'emç'eençis şit'yaaşe k'ufarniy ı'xiyxə.

¹⁸ Yusufee inəxüd eyhe:

– Man in eyhen vod: xheyible ç'emç'e, xhebillə yiğ eyhen vod. ¹⁹ Xhebne yiğilə fironee ğu zindaneençe qığavhu, yiğna vuk'ul candakike curav'u, candak yivele qı'xəs. Şit'yaaşed cis k'ufar ı'xəs.

20 Xhebne yiğile fironun yedike ıxhayn yiğ eyxhe. Mang'vee cune insanaaşis otxhun-ulyodğuy hele. Ulyoğan helenayiy gıney qecena zindaneençe qığav'u, cune insanaaşine hiqa qavayle. 21 Ulyoğan helenbışda xərna şenkiyn xhinne cune işilqa sak'ala'a, mang'veyid ögiylin xhinne k'ola fironne xıleqa qele. 22 Gıney qecen-abışda xərnar gıvayxanna. Gırgın kar Yusufee uvhuyn xhinne eyxhe.

23 Ulyoğan helenbışde xəring'vee Yusuf yik'el qalya'a deş, yik'el hixanı'ına.

41

Fironuk'le g'acuyn nyak'bi

1 Q'ölle sen ilğeç'uyle qiyğa fironuk'le inəxdun nyak' g'ece: mana Nil eyhene damayne mıglek ulyorzul eyxhe. 2 Dameençe yighıble micagna tavulyna zer qığevç'u, damayne mıglek uxhiyxhan giyğal. 3 Mançile ğayrı dameençe meeb yighıble qəlana, k'üvəna zer qığooç'e. Manbı atk'ın şenesa zerbışde k'ane damayne mıglek ulyoyzar. 4 Qəlaneyiy k'üvəne zerbışe yighıble micagna tavulyna zer hööğəna. Mane gahıl firon nik'ençe muğur qexhe.

5 Mana meer nik'eeqa ark'ınıys, medın nyak' g'ece: sa sukune cucukeençe yighıble gyavts'una micagna sukena gıt'y (sunbul) ələə g'ooce. 6 Mançile qiyğa şargıne mitsee gyotxhuniyn yighılle k'üvən suken gıt'y aleyle. 7 K'üvəne sukunee gıt'yın yighıble micagna gyavtsuna sukuna gıt'y hööğəna. Manke firon muğur qexhe, man sa nyak' ıxhay ats'axhen.

⁸ Miç'eer mana suğotsuyng'a cusda ciga iveeke deşiy. Misirın nekke k'oran ək'elikan insanariy cadu ha'anbı mang'vee cusqa saa'a. Fironee manbışis cun nyak' yuşan he'eeyid, manbışik'le ats'axhe deş man hucoo eyheniy. ⁹⁻¹⁰ Ulyoğan helenbışde xəring'vee fironuk'le inəxüd eyhe:

- Fironuk'le eyhesın cuvab zas həşde yik'el qadı. Sa yiğil firon it'umra cune nukaraaşılqa qəllamışxha, mang'vee zınar gıney qecenbışda xərnar g'aravulyçeeşine xəring'une xaane zindaneeqa akky'a. ¹¹ Sa xəmdə yişde q'öng'uk'lesana curayn-curayn mə'nabınan nyak'bı g'ece. ¹² Maa'ar şakasana g'aravulyçeeşine xəring'una nukar, cühüt' cehiliyne. Nik'ek g'acuynbı şi mang'us yuşanı'ı. Zak'leyiy şeng'uk'le curayda-curayda, yişin nyak'bı nen eyhenniyva mang'vee uvhuyn. ¹³ Gırgın kar mang'vee eyhəxüd ıxha. Zı yizde yisseyne işilqa sak'ı, gıney qecenar givarxınna.

¹⁴ Fironee Yusuf cusqa qoyt'al. Mana hamankecar zindaneençe qıgavhu, vuk'ul gyapxhı, tanalınbı badal hı'ı, fironusqa qarayle.

¹⁵ Fironee Yusufuk'le eyhen:

- Zak'le sa nyak' g'acu, man nen eyhen ıxhay, şavussecad eyhes dəxı'yn. Zak'le g'ayxhiyn, vasse nik'ek g'acuynbı nen eyhenbıyiyva eyhes əxəvud.

¹⁶ Yusufəe inəxüd eyhe:

- Man zaken deş vod. Allahee fironus kara'əən alidghiniy qelesın.

¹⁷ Fironee eyhen:

- Zak'le nik'ek g'acuyn, zı Nil eyhene damayne mıglek ulyorzulyur. ¹⁸ Dameençe yighıble tavulyna micagna zer qıǵevç'u, damayne mıglek uxhiyxhan giyǵal. ¹⁹ Mançile qiyǵa yighıbleb geeb qələna, hələle g'a'aypxhına zer qıǵevç'u. Misirvolle zak'le məxdun qəlan zerbı g'acu deşdiy. ²⁰ K'üvəneyiy qələne zerbışee, yighıble ts'eppa dameençe qıǵevç'una tavulyna zer opxhunna. ²¹ Tavulyun zerbı mançine vuxnyaqa atk'ıneyid, mançin vuxhunbu mə'lim hidi'iyınbı. Manbı nəxüdiy vod, həməxüdüd axuyınbı. Manke zı muǵur qıxha.

²² Qiyǵa zak'le nik'ek in g'acu: sa sukune cucukeençe yighıble gyavts'una yugna sukena gıt'y alyabı. ²³ Mançile qiyǵad yighille şargıne mıtın gyoxhxhani'iyın k'üvən, q'əran sukun gıt'y aleyle. ²⁴ K'üvəne sukune gıt'yın yighıble yugna sukuna gıt'y hööǵəna.

İn nik'ek g'acuynbı, zı cadu ha'anbışis yuşanı'iyınbı. Zak'le man nen eyheniy, eyhes əxəna dexhana.

²⁵ Yusufee fironuk'le eyhen:

- Fironne nyak'bışe sa karake yuşana'a. Allahee, vucee ha'asın kar fironus ats'axhya'a. ²⁶ Yighıble tavulyna zeriyy yighıble yugna sukuna gıt'y yighille sen eyhen vodun. Mane nyak'bışe sa karake yuşana'a. ²⁷ Mançile qiyǵa qıǵevç'una yighıble k'üvənayiy qələna zerbı, şargıne mıtsee gyopxhunna yighıble q'ərana sukuna gıt'yıb, yighille sen eyhen vodun. Man yighille senna mısvalla vuxhes eyhen vodun.

28 Zas fironuk'le manvaniy eyhes ıkkın, Allahee, vucee ha'asın kar fironus ats'axhya'a. 29 Sık'inne gahıle Misir geed barakanan yıghıle sen g'ıǵalas. 30 Mañçile qiyǵa yıghıle senna məxübna mısvalla vuxhes, Misir vuxhana ögiylyna baraka mañçin yik'el hivxanaa'as. Mısvalin nyaq'v q'əra qaa'as. 31 Mana mısvalla məxüb yi'q'ba ılǵevç'uva, ögiyl vuxhana barakat ulesqa qavaales deş. 32 Fironuk'le man nyak' q'ö'es g'acuyng'a, Allahee man kar hək'edad sık'inne gahıle vuk'lelqa qalya'asınva eyhen ıxha.

33 Mañçil-allar fironee Misirne ölkayna xərna gıxhxhesda ək'elikanayiy ats'aalikana insan t'abal he'ecen. 34 Fironee ölkavolle cun insanar ç'ak'ınbı xhinne gyuvxhecen, Misir sav'uyne sukuke manbışe xhob'esda pay barakanane yıghne senna see'ecen. 35 Hasre manbışe mane yugne senbışee alyabına mana suk şaharbışee, fironee əmr hav'uyn xhinne, see'ecen. 36 Man sı'iyn gırgın kar Misirilqa qalesde yıghne mıssıne seniys ixhecen, ögiyle qööne mane yıghne mıssıne senee ölkeebınbı xhal hımbat'acenva.

Yusufun Misirna xərna ıxhay

37 Fironusiy cune insanaaşis mana fıkr yik'eençe vooxhe. 38 Mang'vee cune insanaaşik'le eyhen:

– İna insan xhinnena şok'le Allahın Rı'h vodnana insan aveekesdane?

39 Fironee Yusufuk'le eyhen:

– Vak'le Allahee in karbı haguxhee, man vale ats'alikana, vale k'orane ək'elikana deşdava eyhen vodun. ⁴⁰ Zı ğu yizde xaana xərna giyxhe, yizde ölkayne gırgıng'vee ğu uvhuyn ha'as. Saccu zı paççah xhinne vale xərna ixhes.

⁴¹ Fironee Yusufuk'le meed eyhen:

– Həşdiyle ilekke, zı ğu bıkırne Misirna xərna giyxhe.

⁴² Mang'vee cune t'ubelyna t'ucva g'avşu Yusufne t'ubelqa qaa'a. Mang'ulqa nekke yugne katanıke hı'ıyn g'üvənan tanalinbı ali'i, gardanıqlab k'inəəğəyke hı'ıyn t'exa qalya'a.

⁴³ Fironee mang'us cune daşk'abışın qöd'esın hele. Qiyğab manbışile hiib əlyhəəne cune insanaaşılqa əmr hav'u eyhen:

– Yəq' hevlecenva ts'irbı he'e.

İnəxür fironee Yusufuke Misirnacar xərna ha'a.

⁴⁴ Fironee Yusufuk'le eyhen:

– Firon zı ixheyir, ğu ittevhu bıkırne Misiree şavacad t'ub i'ğviykaraa'as deş.

⁴⁵ Fironee Yusufus Safnat-Paneah do giyxhe. Mang'us xhunaşşe yixhecenva On eyhene şaharne kaahinna Fotiferanna yiş Asnat heele. Yusuf mançer ayk'anna bıkırna Misirna ölka alycaaxvas.

⁴⁶ Misirne paççahısnee, fironusnee işilqa giyğalang'a, Yusufuqa xhebts'al (30) senniy vod. Mana fironusse qığeç'u, Misirvolle alycaxvas ayk'an. ⁴⁷ Barakatnane yighne senee ç'iyeyn geed xətta kar aleylya'a. ⁴⁸ Mane barakatnane yighne senee Misiree alyadıyn gırgın kar Yusufee şaharbışeeqa sa'a. Hucooyiy mane

şaharne hiqiy-allane çolbuşeence sı'ı, mane şahareeyid g'alyadaççe ixha. ⁴⁹ Yusufee deryaheena g'um xhinne geeb suk saa'a, mang'vee mana qəpəqəş dyooxheva qəbəqəş deş.

⁵⁰ Yusufus, mıssın senbı qalesse, On şaharne kaahinne Fotiferanne yişşe Asnate q'öyre dix uxu. ⁵¹ Mang'vee ts'errıyne duxayn do Menaşşe (*yik'el hixana'as*) gıxhxı eyhen:

– Man do zı mançıl-alla gıxhxı, Allahee zı ts'its'ı'ınbıyiy dekkın xav yik'el hixana'as hassırva.

⁵² Mang'vee q'ör'esde duxayn do Efrayım (*barakatnana*) gıxhxı eyhen:

– Man do zı mançıl-alla gıxhxı, zı mane cigee uts'ur ts'its'e'eyid, Allahee maa'ar zı barakatnana hı'ı.

⁵³⁻⁵⁴ Yusufee uvhuyn xhinne, Misiree yighille barakatnan sen g'attıtxın, yighille mıssın sen giyğal. Mıssıvalla gırgıne cigabişee vooxhena, saccu Misiril oxhanasın kar dena idyavxu.

⁵⁵ Misirne cəmə'ətın oxhanasın kar g'at'umee, manbı k'yokkanbı fıronusqa oxhanasın kar heqqas. Mang'vee cəmə'ətık'le eyhen:

– Hudoora Yusufusqa havak'ne, mang'vee uvhuyn he'e.

⁵⁶ Ç'iyeyn aq'vavollete mıssıvalla vuxha. Misir mısvalla geeb xəb qooxhe g'avcu, Yusufee suk sav'uyın cigabı aaqı, mançe Misirbışis suk massa hoole giyğal. ⁵⁷ Gırgıne ölkabişee it'umna mısvalla gibğılil-alla, gırgınəng'ançe insanar Yusufusqa abayle vuxha suk alivşes.

42

Yusufun çocar Misirqa abayle

¹ Yaaq'ubık'le Misir suk vobva ats'axhamee, mang'vee dixbışik'le eyhen:

– Nya'a şu sana-sang'uqa ilyaaka avxu? ² Zak'le g'ayxhıyn Misir suk vobubva. Havak'ne mançe şasda suk alivşe, deşxheene şi xhal hapt'as.

³ Yusufna yits'iyre (10) çoc suk alivşesva Misirqa havayk'an. ⁴ Saccu Yusufna çoc Benyamin Yaaq'ubee çocaaşika g'ıxele deş. Mana qəyq'ənnə Benyaminık sayid sa kar eyxheva. ⁵ Kana'anaaşine cigabişee mısvalybıva, suk ulyooşenbışika İzrailin dixbıb abı vuxha.

⁶ Yusuf bıırne ölkayna xərnaniy, Misirvolletəb suk vuceeniy massa hoole. Yusufun çocar abıyng'a mang'une ögiyl ç'iyelqame k'yobzuriynbı. ⁷ Yusufuk'le cun çocar g'avcuykum qıvats'eeyib, qıvdyats'inçilqa hadaççe. Manbışika mana sacurayracar eyxhe. Yusufee manbışike qiyghanan:

– Nençene şu abı?

Manbışe eyhen:

– Kana'ane ölkeençe, otxhanan kar alişşes.

⁸ Yusufuk'le cun çocar qıvaats'anbı, çocaaşik'lemee vuc qıvats'i deş. ⁹ Yusufus cehilyng'a çocaaşine hək'ee g'acuyn nyak'bı yik'el qadı, manbışik'le eyhen:

– Şu casusarıb, ölkayn it'um hidi'iyndə cigabı ats'axxhesıb abı!

¹⁰ Çocaaşe mang'uk'le eyhen:

- De'eş, yişda xərna, yiğın g'ular otxhanan kar alişşes abı. ¹¹ Yişın gırgınbı sang'un dixbı vob. Yiğın g'ular qopkuyn insanar vob, şi casusar deş vob.

¹² Yusufee manbışik'le eyhen:

- De'eş, şu abıynbı g'aces, nyaadiy yişde ölkayn it'um hidi'iyın cigabı!

¹³ Manbışe eyhen:

- Şi yiğın g'ular yits'ıq'öyre (12) çoc vob, Kana'anne cigeençene sang'un dixbı vob. Yişda k'inna çoc dekkine k'ane vor, manasar xəəqa-ç'iyeeqa ıxha.

¹⁴ Yusufee manbışik'le eyhen:

- Gırgın kar zı şok'le uvhuyn xhinnevud, şu casusarıb! ¹⁵ Zı şu inəxüb siliys üvxəs: fironne vuk'lelen k'in g'iysar, vuşda k'inna çoc inyaqa ittyareene, şosse inçe əlyhəəs vəxəş deş. ¹⁶ Vuşda sa g'axıle k'inna çoc ayrecen, avxuynbıb inyaa avqvas. Manke zak'le g'acesın şu eyhen horee-hək'enee. Deşxheene, fironne vuk'lelqa k'in ixhecen, şu casusarıbva!

¹⁷ Yusufee manbı xhebillə yiğna zindanee havaacı. ¹⁸ Xhebıd'esde yiğıl Yusufee manbışik'le eyhen:

- Zı Allahıle qəyq'əнна: zı uvhuyn he'eene, şu üç'übbə aaxvas. ¹⁹ Şu qopkuyn insanarx-hee hasre vuşda sa zindane axvecen, mansanbışemee xaa'ab mıssıba avxuynbışis suk vukkeecen. ²⁰ Qiyğa vuşda k'inna çoc zasqa ayre. Məxüd zak'le ats'axhxhesın, şu eyhenbı hək'enbiyee, deşxhee dişeeene. Mançika şunab hapt'iyke g'attivxhanasınbı.

Mançis çocaaşe ho'ova eyhe. ²¹ Manbışe sana-sang'uk'le eyhen:

– Hək'ebab şi çocus hı'iyınçına caza vob ts'its'aa'a. Mang'vee şalqa miz ky'a'ang'a, şak'le mang'uk qitxhuyn divan g'acu, şi mang'vee uvhuyn hı'ı deş. Mançil-allad yişde vuk'lelqa in divan adı.

²² Ruvanee manbışik'le inəxüd eyhe:

– Zı uvhu dişdiy gadeys pısvalla hımaa'a, şumee zal k'ırı alixhxhı deş. Həşdeb şi mang'une ebal-alla caza ts'its'aa'a.

²³ Çocaaşik'le ats'a deşdiy Yusufee col k'ırı iliyxheva. Mana manbışika sak'ala'ang'une kumagıkva yuşan ha'a ıxha. ²⁴ Yusuf çocaaşısse şaqana ark'in, geşşena. Qiyğar meer cosqacar sak'ı, manbışika gaf haa'a. Çocaaşine yı'q'neençe Şimon aqqeva əmr haa'a. Qiyğaler mana manbışik'le g'ece-g'ece iyt'alna.

Çocar Kana'aneeqa siviık'al

²⁵ Yusufee əmr haa'a manbışın balagbı sukun gyats'e'e, co adıyn nuk'rad conecad balag-bışeeqa gixhxhe, yəqqı'sıd oxhanasın kar hele. Həməxüdüd ha'an. ²⁶ Çocaaşe suk əməleeşılqa alıvxhu, mançe avayk'ananbı. ²⁷ Manbışde sang've xəmə g'aahane cigee əməleys yem helesva balagın ghal aaqıyng'a, balagne ghalee cun nuk'ra g'ece.

²⁸ Mang'vee çocaaşik'le eyhen:

– Yızın nuk'ra sak'ıyn, haane yizde balageevud. Manbışın yik' aqqaqqa, qəpqrı'n sana-sang'uk'le eyhen:

– Şak Allahee hucooyiy hı'ı?

29 Manbı dekkıne k'anyaqa Kana'anne cigabişeeqa qabı, mang'us vuk'lelqa qadiynbı inəxüd yuşan ha'a:

30 – Şene ölkayna xərna şaka sacurayracar yuşan hı'ı. Mang'uk'le həməxüd ats'axhxa, şı menne ölkayn casusarniyxan. 31 Şimee mang'uk'le uvhuyn: «Şı qopkuyn insanar vob, casusar deş. 32 Şı yits'ıq'öyre (12) çoc sa dekkın dixbı vob. Sa yişda çoc xəəqə-ç'iyeeqa ıxha, k'inna yişda çocur Kana'anne cigabişee dekkıne k'ane vor». 33 Şene ölkayne xəring'vee şak'le uvhuyn: «Şu qopkuyn insanar vuxhay inçike ats'axxhes: çocaaşına sa yizde k'ane g'alerçe, şunab xızanbı mıssıvalike g'attixhan haa'as suk alyapt'ı hudoora. 34 Mançile qiyğar k'inna çoc zasqa ayre. Manke zak'le ats'axhxhesın şu casusaraye deşxhee, qopkuyn insanare. Qiyğaler vuşda çoc şosqa quvu, zı ine cigabişee iviykarasiy kar alişşes şosqa hassarasın».

35 Balagbı haç'a'ang'a çocaaşik'le con nuk'ranan yut'elybı caa'ad iveeke. Cocarıb cona dekkır nuk'rabı g'acu qəvəyq'ənanbı. 36 Yaaq'ubee manbışik'le eyhen:

– Şu zı dixbışkəna hı'ı! Yusufır deşda, Şimonur deşda, həşder Benyamin qıkkəkka! Man eyxhen gırgın zak eyxhe!

37 Ruvenee dekkık'le inəxüd eyhe:

– Ğu mana yizde xıleqa qele, zı mana vasqa sak'al ha'asda. Zı mana vasqa sak'al hide'eene, yizda q'öyursana dix gyapt'e.

38 Yaaq'ubee eyhen:

– Yızda dix Benyamin maqa şokasana ı'qqəsdeş. Yızde xhunaşşeyke Raahileyke sa hamana axu, mang'una çoc qik'una. Sayid mang'une vuk'lelqa yəqqə sa kar qadeene, zı q'əsvalee mane uts'uruka ahaleeqa əlyhəəs.

43

Misireeqana q'öb'esda safariy

¹ Kana'anaşine cigabişee mısvalyby geedniy qeetxha. ² Çocaaşe Misirğançe abına suk opxhun g'apt'imee, dekkee manbişik'le eyhen:

– Havak'ne şas sık'ının oxhanasın kar alişşe.

³ Yahudee mang'uk'le inəxüd eyhe:

– Şene insanee şas yugda g'ayxhı'iyın, yızde ulesqa qımaale şokasana vuşda çoc dexhene.

⁴ Ğu çoc şaka g'axuvuynxhiy şi hapk'ın vasın otxhuniy ileşşeyiy. ⁵ Ğu mana g'ıxdevee, şi maqa vüqqəsdeş. Şene insanee şak'le uvhuynniy çoc ittyare yızde ulesqa qımaale.

⁶ Manbişde dekkee İzrailee eyhen:

– Nya'a şu zalqa ina ver ablyav'u, nişisne şu şene insanık'le uvhu şoqa sayır çoc vornava?

⁷ Manbişe eyhen:

– Mane insanee yişdeyiy yişde xizanbişde hək'e geed qidghınbı hı'ı: «Həşde dek üç'ürne vor? Merna şoqa çoc vornane?» Şınad mang'une alidghınıybışis cuvabniy qele. Nya'a yişde ək'eleeqa qadayleyiy, mang'vee çoc ayreva eyhes ıxhay?

⁸ Yahudee dekkık'le İzrailik'le eyhen:

– Gade g'aykke, şi əlyhəəs. Ğunar, şınab, uşaxarıb hidyapt'ı manke üç'übba aaxva. ⁹ Zı

mang'ul-alla vas cuvab qeles, ğu mana zake qiyghne. Zı mana vasqa qıdyaree, yiğne ögiyl ulyozar hide'ee, zı yiğne ögiyl qik'asmee vuk'ul avqa ixhes. ¹⁰ Şi vaxt ilğıdyavhunaxhiy, həşdilqasse q'öneyəqees hapk'ın qabı voox-heyyi.

¹¹ İzrailee eyhen:

- Mennəxüd dexhexhenee, şu in kar he'e: q'oç'ebışeeqa ine cigayne inette yugne meyv-abışike, qiyğale xhinne balyzam, sik'inin itv, ədvıyat, ətriyat, püste, badam sı'ı mane insanıs pay xhinne ikkee. ¹² Q'öd şene ögiylinmeen nuk'ra aleet'e. Balagbışeead yı'q'əlqa qadıyn nuk'rad ikkı vuşde xıleka sak'ale'e, sayib manbı balagbışeeqa yugba ilydyaakı vooxhe. ¹³ Çocur alyart'u, mane insanne k'anyaqa savk'le. ¹⁴ Gırgın əxəne Allahee mana insan şos məxür g'üvəna qe'ecen, mang'veeyir vuşda şenasa çociy Benyamin şoka xaaqa savaak'alas havaas-recen. Zınar uşaxarşikena ixhesxhee, hasre ixhecen.

¹⁵ Çocaaşe Benyaminır, paybıd, q'öd şenimen nuk'rad alyat'u hamankecab gyabak'anbı yəqqı'lqa. Misırqa hipxır manbı Yusufusqa qavayle. ¹⁶ Yusufuk'le Benyaminır manbışika sa cigee g'acumee, cun xav vuk'lek ikkekang'uk'le eyhen:

- İn insanar yizde xaaqa quvku, həyvan gyuvk'u ç'əra qee'e, manbışe zaka yı'q'ı'hiyn karbı oxhanas.

¹⁷ Mane insanee Yusufee cuk'le nəxüdiy uvhu həməxüdüd ha'an: man insanar quvkekkanbı

Yusufne xaaqa. ¹⁸ Manbışe co Yusufne xaaqa quvkekka qəpqrı'n eyhen:

- Şene ögiyl balagbışee sak'alı'iyne nuk'ral-alla şı quvkekka. Mang'us şalqa xıl g'ot'alas, şale gımxha əməler g'ayşu, şake nukarar haa'as vukkan.

¹⁹ Manbı xaaqa əkkəone cigee Yusufne xav vuk'lek ıkkekanğ'usqa qeepxha inva eyhe:

²⁰ - Yişda xərna, şı şene ögiylib otxhanan kar alişşes abıynbınıy. ²¹ Şı xəmdə aaxvane cigee balagbışın ghalybı aaqiyng'a, gırgıng'uk'le cun nuk'ra nəxüdiy vod k'il qidexha balagne ad iveeke. Həşdə man şı yişdə xıleka yı'q'əlqa sak'ala'a. ²² G'iyniysin otxhuniy alişşesınıd şı nuk'ra curayda adı. Şen nuk'rad şavaame yişdə balagbışeeqa gıxhxhı, ats'a deş.

²³ Xav vuk'lek ıkkekanğ'vee eyhen:

- Gırgın çine cigal vod, qıməəq'ən. Vuşdeyiy vuşdə dekkine Allahee man nuk'ra vuşdə balagbışeeqa gıxhxhı. Şu şene ögee adıyn nuk'ra zasnə vod.

Qiyğaler Şimon manbışısqa qığayhe. ²⁴ Mane insanee çocar qavaylenbı Yusufne xaaqa. G'elybı hoğalasın manbışıs xhyaniy əməleeşısın yemıd helen. ²⁵ Çocaaşık'le uvhuyng'a co Yusufuka yı'q'i'hin kar maa oxhanasva, manbışe mana qalessə con paybı qığa'anbı.

²⁶ Yusuf xaaqa qarımee, manbışe co adıyn paybı hagu, mang'une ögiyl çiyelqamee k'yoozaranbı. ²⁷ Yusufəe manbışike qidghın ha'a:

- Co nəxübiyva? Şəna şu eyhəna vuşdə q'əsda dek nəxürneva? Meernəneva həşdə?

28 Manbışe eyhen:

– Yiğna g'ul, yişda dek meerna, yugra vor.

Manıd uvhu Yusufne ögiyl ç'iyelqamee k'yoozaranbı. 29 Yusufee ul alivk'arav'uyng'a cune yedikena çoc Benyamin g'acu eyhen:

– Şena şu zak'le eyhena k'ınna çoc haynane?

Qiyğa Benyaminık'le eyhen:

– Dix, Allahee vas yugun helen.

30 Yusufuk'le çoc g'acumee, mang'un yik' hoyç'an giyğal, geşşuy qadayle. Mana ek'ra qığeç'u, cune gozeeqa ark'ın yugra geşşena.

31 Yusuf aq'va hodğul qığeç'e. Mang'vee geşşuy aqqı əmr haa'a:

– Otxhuniy qalle.

32 Otxhuniy mang'us curayda, çocaaşis curayda, mang'uka kar otxhane Misirbışis curayda qadayle. Misirğançenbışisse

Cühüt'yaaşika sacigee kar oxhanas əxən deşdiy, mançile Misirğançenbı həlyvəyq'ənanbıniy.

33 Yusufne ögiyl çocar senbışis sik'ı çiçiqab qihna gyuv'araa'a. Manbı sana-sang'uqa

ilyaakı mattebaxhenbı. 34 Yusufne ögiylyne otxhuniyбіşike manbışisdab pay curaa'ana. Saccu Benyaminna pay mansanbışde paybışile xhoniyyəqəee xəppa vuxha. Məxüd manbışe mang'uka yugda otxhun-ulyoğan.

44

Avguna kasa

1 Yusufee cun xav vuk'lek ıkkekanğ'ulqa əmr haa'a:

- İne insanaaşın balagbı cosse qıkkes əxəsdemeene otxhuniyka gyats'e'e. Co adiyın nuk'rad conecad balagbışde ghaleeqa gixhxhe. ² Yızda nuk'rayna kasamee k'ining'une balageeqa vucee sukuke quvuyne nuk'rayka sacigee givxhe.

Şeng'vee gırgın Yusufee uvhuyn xhinne ha'a.

³ Miç'eed qıxhayng'a, in insanar cone əməleeşika sacigee yəqqı'l aa'anbı. ⁴ Manbı şaharılee geeb əq'əna qəpxha deşdiy, Yusufee xav vuk'lek ikkekang'uk'le eyheng'a:

- Ek'ra oza qıxha mane insanaaşıqı qihna hoora, avarq'ilymee manbışik'le eyhe: «Nişil-allane şu yugvalis pisvalla hav'u? ⁵ Nişil-allane yızde xəring'una nuk'rayna kasa qöpqü? Mang'vee mançe ulyoğan, falika ilyakka. Şu qotkuda hı'ı deş!»

⁶ Xav vuk'lek ikkekana manbışıqı avarq'ıl cuk'le uvhuyn manbışılqa hixhara'an. ⁷ Çocaşe mang'uk'le eyhen:

- Nişil-allane yişde xəring'vee məxdun cuvab eyhe? Şasse g'ulaasısse məxdun kar ha'as əxəye! ⁸ Şak'le balagbışee aveykiyn nuk'rad Kana'annee cigabişençe sak'alı'ı vaş qadı. Nişil-allane şı xəring'une xaançe k'inəğəyiy nuk'ra qöqəs? ⁹ Hasre man kar şavusneyiy aveeykı, mana insan gik'ecen, avxuynbıb xəring'us nukarar vuxhecen.

¹⁰ Mang'vee eyhen:

- Şu yugda uvheeyid, hasre inəxüd ixhecen: man kar şavusneyiy aveeykı mana yızda nukar ixhecen, mansanbışıl bınah aaxvas deş.

11 Çocaaşe zarada balagbı gyaqqı çin ghalybı aaqä. 12 Xav vuk'lek ikkekang'vee xəring'ule girğil k'ining'ulqamee t'abala'ana, kasa Benyaminne balagee iveeke. 13 Çocaaşe cok qitxhuyne divanıke tanalınbı qıt'axxa'a. Qiyğa əməleeşilqa karıd alixhxhı sivişk'alanbı şahareeqa.

14 Yahud çocaaşika sacıgee Yusufne xaaqa qarayle. Mane gahıl Yusuf xaa eyxhe. Manbı Yusufne ögee ç'iyelqamee k'yoozaranbı. 15 Yusufne manbışik'le eyhen:

- Şu hı'ıyn hucoone? Şok'le ats'a dişdiy, zına xhinnena insan falıka ilyakkıme girğın g'ecen?

16 Yahudee eyhen:

- Şi xəring'uk'le hucoovane, nenvane eyhes? Nəxübne şi qopkuynbı xhinne haagvas? Allahee şi hav'una bınah haagva. Həşde şınab, kasa neng'usneyiy avaykı manar, yişde xəring'un g'ular vooxhe.

17 Yusufne eyhen:

- Zı məxdun kar ha'as deş. Kasa şavusneyiy aveykı mana yızda g'ul ixhes, mansanbıb qı'dəpq'ı'n dekkısqa savk'le.

18 Manke Yahud mang'usqa qıxha eyhen:

- Yızda xərna hucoone ixhes, yiğne g'ulus xəring'uk'le cuvab eyhes hasre. Ğu firon xhinnena insan ixheyir, ğu yiğne g'ululqa qəllamışmexhe. 19 Şenke xəring'vee g'ulaaşıke qiyghınnıy: «Şoka dek, çoc vornane?» 20 Şi manke xəring'uk'le uvhuynniy: «Şaqa sa q'əsda dek vorna, cuqar qəsvalee ixhana sa k'ınna dix vor. Mang'una çoc qik'una, cune yedine

dixbıŝıke mana sa axu, dekkısır mana geer ıkkın».

²¹ Manke ğu yiğne g'ulaaŝik'le uvhuynniy: «Mana zasqa ayre, zak'le g'aces». ²² Şınad xəring'uk'le uvhuynniy: «Gadeysse dek g'alerçes əxə deş, g'alerçeyir, dek qik'asda». ²³ Ğumee yiğne g'ulaaŝik'le şak'le uvhuynniy: «K'ınna çoc ittyareene, sayib yizde ulesqa qımaale».

²⁴ Yiğne g'ulusqa, yişde dekkısqa sapk'ılıng'a, yişde xəring'vee uvhuyn mang'us yuşanı'iyın. ²⁵ Yişde dekkee uvhuyn: «Meeb havak'ne şas sık'ının otxuniy alişşu alle». ²⁶ Şimee uvhuyn: «Vüqqəs vəəxəs deş. Saccu yişda k'ınna çoc şaka ı'qqəxhee, ŝasseb maqa vüqqəs vəəxə. Şasse şeng'usqa qeepxhes vəəxəs deş, k'ınna çoc şaka dexheene».

²⁷ Yiğne g'ulee yişde dekke, şak'le uvhuyn: «Şok'le ats'an yizde xhunaşşee Raahilee zas q'öyre dix uxu. ²⁸ Sa dix yizde k'anençe ark'ın sak'ı deş, zinad uvhuyn: hək'erar mana sa ba-halne həyvanın qodu-sodu ixhes. Həŝdilqamee zak'le mana dix g'acur deş. ²⁹ Şu inasa dixır alyart'vee, mang'uned vuk'lelqa sa kar qadeene, ahaleeqa şu yizda cagvarana vuk'ul uts'uruka quvkees».

³⁰ Həŝde ŝassee yiğne g'ulusqa yişde dekkısqa savaak'ılas vəəxəs deş. Mana mang'us geerxe ikkiykanna. ³¹ Mana gade şaka g'ıdecveene, yik' qotxu qik'asda. Manke yiğne g'ulaaŝe dekkına cagvarana uts'urun gyavts'una vuk'ul ahaleeqa quvkees.

³² Yiğna g'ul eyxhena zımee, dekkıs cuvab huvu uvhuyn: «Zı mana vasqa sak'alde'eene, yiğne ögiyl qik'asmee vuk'ul avqa ixhes». ³³ Hucoone ixhes, hasre gadeyne cigee xəring'us g'ul xhinne zı axvas, gader çocaaşika sark'ıl hooracen. ³⁴ Mana dena, nəxürne zı dekkısqa əlyhəəs? Havaasre zak'le dekkına vuk'ul uts'uruka g'umoocecen!

45

Yusufee çocaaşik'le vuc vuşu ıxhay eyhe

¹ Yusufusse öörxəs dəxhı' nukaraaşılqa ts'ir üvxiyxə:

– Gırgınbı yizde k'anençe qığeepç'e!

Yusufee çocaaşik'le vuc vuşu ıxhay eyhemee manbışde k'ane vuşucar deşdaniy. ² Mana məxür axtıra geşşe giyğal, misirğançenbışik'le man g'ayxhı fironne xaane insanaaşis yuşan ha'a. ³ Yusufee çocaaşik'le eyhen:

– Zı Yusuf vorna! Yizda dek meernane?

Çocaaşisse mang'us alidghınıy qeles əxə deş, hucoome eyhesınbı manbı aaxvanbı. ⁴ Yusufee çocaaşik'le eyhen:

– Zasqana qeepxhe.

Manbı cusqana qepxamee, eyhen:

– Şu Misirqa massa huvuna çoc Yusuf zı vorna. ⁵ Zı inyaqa massa huvuva şu qı'məəq'ən, şolqacab qəl hımaa'a. Allahee vuşda ı'mı'r havaacesva zı şole ögee inyaqa yəqqı'l hı'ı. ⁶ Q'ölle sen ıxha ine cigabışee mısvalyıbı gidğılna, inçile qiyğa xholla sennad ezuyiy-qiyşily ixhes deş. ⁷ Allahee zı şole ögee inyaqa

xəbna suvabna iş haa'as, şu g'attivxhanav'u, ç'iyeyne aq'val havaacesva g'axuvu.

⁸ Mançil-allar zı inyaqa Allahee g'axuvu, şu deş. Mang'vee zake fironus dek xhinnena insan, cune xaana xərna, Misir ölkab vuk'lek vukkekana hı'ı. ⁹ Zaraba dekkısqa apk'ın mang'uk'le eyhe, dix Yusufee hayin vod eyhe: «Allahee zake Misir vuk'lek vukkekana hı'ı. Nimeeyiy əxə, zasqa ek'ra qora. ¹⁰ Gu Misir Goşen eyhene cigee axvas. Ğunar, yiğın kulıfatbıb, yiğın nevbıb, çavra-vəq'əd, yiğın gırgıncad kar zas k'ane ixhes. ¹¹ Maa'ar zasse vaqa ilyakkas əxəsda. Deşxheene, ğunayiy yiğna xizan, çavra-vəq'ə dağamiyvalee vuxhes. İnçile qiyğab xholle senna mısvalla vuxhes». ¹² Zı, Yusuf vorna şoka yuşana'ana, şok'led, yizde çoc Benyaminik'led man g'ecen. ¹³ Misir zı nəxriy ats'a, şok'le inyaa hucooyiy g'acu mançına gırgınçına gaf yizde dekkıs hav'u, mana ek'ra zasqa ayre.

¹⁴ Yusufee cuna çoc Benyamin xhilibışeeqa sı'ımee q'öyursana gyaaşe giviyğal. ¹⁵ Qiyğa mang'vee avxuyne çocaaşısıd ubbabı hı'ı, geşşe-geşşe manbı xhilibışeeqa sav'u. Qiyğale çocaaşee mang'uka meeb gaf hav'u.

¹⁶ Yusufun çocar abına gaf fironne xaane insanaaşılqa hiviyxhar. Mana gaf g'avxhuna fironur cun insanarıb şadeebaxhenbı.

¹⁷ Fironee Yusufuk'le eyhen:

– Çocaaşik'le eyhe inəxüd he'ecen: «Vuşde həyvanaaşılqa kar alixhxhı Kana'anne ciga-bışeeqa hudooracen. ¹⁸ Qiyğab dekkır, xizanıb

ana zasqa ablecen. Zı şos Misirın gırgınçile yugun ciga heles. Şunad ma'ad alyadıyn gırgınçile yugun kar oxhanas».

¹⁹ Sayid manbışik'le eyhe: «İnəxüd he'e: dekkısınıy vuşde xhunaşşeeşısın, uşaxaaşısın daşk'abı Misirğançe alyaat'u, gırgınbı inyaqa qudoora. ²⁰ Maa'ad axuyn vuşun kar qimiykan, Misireedın gırgınçile yugun kar vuşun ixhes».

²¹ İzrailıne dixbışe həməxüdid ha'an. Yusufee fironee əmr hav'uyn xhinne manbışısın daşk'abıd, oxhanasın yəqqı'lqan otxhuniyid helen. ²² Manbışde gırgıng'us sa tanalınbı hele, Benyaminismee xholle tanalınbıyiy xhebıd vəş nuk'ra hele. ²³ Yusufee dekkısva Misirın gırgınçile yugun kariy suk, gıney yəqqı'sın oxhanasın alixhxına g'able (20) əməle g'uxoole. ²⁴ Mang'vee çocar yəqqı'l haa'amee manbışik'le eyhen:

– Yəqqı'l uğmooda.

²⁵ Manbı Misirğançe qığəepç'ı Kana'anne cigabışeeqa dekkıne Yaaq'ubne k'anyaqa qabı, ²⁶ mang'uk'le eyhen:

– Yusuf meerır, vucur Misir xhinnene ölkayna xərnəvur!

Man g'ayxhı Yaaq'ubun yik' aqqaqqa, manbışe uvhuynçılqa hayexhe deş. ²⁷ Yusufee uvhuyn gırgın çocaaşe dekkıs yuşana'an. Vuc ikkees Yusufee g'axuviyn daşk'abı g'acumee, Yaaq'ubun yik' cigeeqa qaylen. ²⁸ İzrailee eyhen:

– Həşde zak'le ats'axhxayn yızda Yusuf meerır! Zak'le mançile yugun medın hucoone g'ayxhes! Hasre qik'asse sa hark'ın mana g'aces!

46

Yaaq'ubun Misirqa hark'uniy

¹ İzrailee cuka vodun gırgın sı'ı, yəqqı'lqa gexha. Mana Beer-Şeveeqa hirxıl cune dekkee İ'saq'ee ı'bəədat ha'ane Allahıs q'urban ablyaa'a.

² Xəmdə Allah İzrailis gyagu mang'ulqa onuiyn:

– Yaaq'ub! Yaaq'ub!

Yaaq'ubee «Hooyva» eyhe.

³ Allahee eyhen:

– Zı Allah vor, yiğne dekkee ı'bəədat ha'ana Allah. Misirqa ı'qqəs qı'məyq'ən, Zı vake maa'ad xədnı millet g'alya'as. ⁴ Vaka Misirqa Zınar ı'qqəsda. Qiyğar yı'q'əlqa Zıcar ğu meer qalesda. Ğu qek'ang'a Yusuf yiğne k'ane ixhes.

⁵ Yaaq'ub Beer-Şeveençe ayk'anna. Yaaq'ubne dixbişe dekkır con uşaxarıb, yedarıb fıronee Yaaq'ubulqa g'axuvuyne daşk'abişeeqa gyav'u quvkekka. ⁶ Yaaq'ubeeyiy cune dixbişe çavra-vəq'əyiy, Kana'anne cigabişee co hı'iyın gırgın kar sı'ı Misirqa qavayle. ⁷ Mang'vee cuka Misirqa dixbı, yişba, nevabı, gırgına cuna xizancab alyapt'ı ayk'an.

Yaaq'ubuke (İzrailike) g'abıynbı

⁸ Misirqa İzrailika sacıgee cun dixbıyiy dixbişike g'abıynbı qavayle. Misirqa qabıyınbışın do bı in bı vod:

Yaaq'ubna ts'erriyna dix Ruven.

⁹ Ruvenın dixbı:

Xanok, Pallu, Xetsron, Karmi.

¹⁰ Şimonun dixbı:

Yemuel, Yamin, Ohad, Yakin, Tsoxar sayir
Kana'anğançene zə'ıfayke ıxhana Şaul.

11 Leviyn dixbı:

G'erşon, Qohat, Merari.

12 Yahudun dixbı:

Er, Onan, Şela, Peres, Zarax. Eriy Onan
Kana'anne ölkee habat'anbı.

Peresin dixbı: Xetsron, Xamul.

13 İssaxarın dixbı:

Tola, Puvva, Yov, Şimron.

14 Zevulunun dixbı:

Sered, Elon, Yaxle'el.

15 Şenbı Leays Yaaq'ubıke vuxhayn uşaxarniy
vob. Leayee manbıyiy yiş Dina Paddan-Aramee
vuxu. Leayeyn dixbı, yişba, nevabı gırgınbı
sacigee qəbəqqəxhee xhebts'ale xhebiyre (33)
insan ıxha.

16 Qadın dixbı:

Tsifyon, Xaggi, Şuni, Etsbon, Eri, Arodi, Areli.

17 Aşerin dixbı:

İmna, İşvah, İşvi, Beria sayir manbışda yiçu
Serax.

Berianın dixbı: Xever, Malkiel.

18 Zilypanın Yaaq'ubıken dixbı, yişba, nevabı
gırgınbı sacigee qəbəqqəxhee ina yits'ıyixhalle
(16) insan eyxhe. Lavanee mana cune yişşey
Leays nukar xhinneniy hiyvu.

19 Yaaq'ubne xhunaşşeyn Raahileyndixbı:

Yusufiy Benyamin.

20 Yusufus Misirne On şaharne kaahinne Fo-
tiferanne yişşe Asnatee, Menaşşeyiy Efrayim
donan q'öyre dix Misir vuxu.

21 Benyaminın dixbı:

Bella, Beker, Aşbel, Gera, Naaman, Exi, Roş,
Muppim, Xuppim, Ard.

²² İna yits'ıyoq'var (14) insan Yaaq'ubuniy Raahileyn dixbı, nevbı gırgınbı sacigee qəbəqqəxhe vooxhe.

²³ Daniyna dix:
Xuşim.

²⁴ Naftaliyn dixbı:
Yaxtsel, Guni, Yetser, Şillem.

²⁵ Bilyhanın Yaaq'ubıken dixbiyi nevbı gırgınbı sacigee qəbəqqəxhee ina yıghıyre (7) insan eyxhe. Lavanee mana cune yişşeyş Raahileys nukar xhinneniy hiyvu.

²⁶ Yaaq'ubne dixbişde xhunaşşeeşile ğayrı, Misirqa mang'uke g'arına yixhts'ale yixhiyre (66) insan qarı. ²⁷ Yusufus Misir q'öyre dix ıxha. Yaaq'ubne xizanee Misir yights'al (70) insan eyxhe*.

Yaaq'ubık'le Yusuf g'ece

²⁸ Goşenqa əlyhəəna yəq vats'a vuxhesva Yaaq'ubee cule hiqa Yusufusqa Yahud g'ixele. Manbı Goşenısqa hiviyxarmee, ²⁹ Yusuf daşk'eeqa gyu'ur dekkıne İzrailyne ögiylqa hayk'an. Dek g'acuys mana xhilibişeeqa sı'ı xilece geşşena. ³⁰ İzrailee Yusufuk'le eyhen:

– Ğu yugra g'acu, həşde zasse qik'as əxə.

³¹ Yusufee çocaaşik'leyiy dekkıne xizanık'le eyhen:

* **46:27** 46:27 Mana yights'al insan Yaaq'ubıy Yusufub qəbəqqəxhee vooxhe.

- Hasre həşde fironusqa hark'ın eyhes, Kana'anne cigabişee eyxhena yizda dek, çocar cone xizanbışika sacigee zasqa abı. ³² Manbı çobanar vob. Mançil-allab manbı cone gırgıne karaka, çavra-vəq'əyka sacigee qabı. ³³ Fironee şu qopt'ul qiyghanasın: «Hucoonexhe şu ha'anva?» ³⁴ Şunad eyhe: «Şi, yiğın g'ular, yişin dekkar xhinne, k'ilybanang'acab çavra-vəq'ee vuxha». Manva uvhee Goşen şos ciga heles. Misirğançenbıb çobanaaşile həlyvəyq'ənva, şos man ciga helesin.

47

¹ Yusuf fironusqa hark'ın mang'uk'le eyhen:

- Yizda dek, çocar cone gırgıne karaka, çavra-vəq'əyka Kana'anne ölkeençe inyaqa Goşenqa qabı.

² Qiyğa mang'vee çocaaşike xhoyre g'əxi' fironusqa abı. ³ Fironee Yusufne çocaaşik'le eyhen:

- Hucoonexhe haa'an?

Manbişee fironuk'le eyhen:

- Yiğın g'ular, con dekkar xhinne çobanar vob.

⁴ Şi inyaqa qabıynbı Kana'anne ölkee it'umun misvalyby gidğılva, yiğne nukaraşısın çavra-vəq'ə uxhiyxhana'asın cigabı deşva. Hucoone ixhes, şi həşde Goşen aaxvas havaasre.

⁵ Fironee Yusufuk'le eyhen:

- Yiğna dekkiy çocar vasqavub abı. ⁶ Misir vas ıkkanan ciga g'əyxex: dekkısiy çocarşıs ine cigayne gırgınçile yugne cigee ciga qee'e.

Havaasre manbı Goşenee aaxvecen. Vak'le manbışın yugun çobanar vaats'axheene, g'övxhee məxbınbı yizde çavra-vəq'əyqa ilyaakecen.

⁷ Yusufee cuna dek Yaaq'ub fironusqa arayle. Yaaq'ubee fironus xayir-düə hoole. ⁸ Fironee mang'uke qiyghanan:

– Vaqa xhulelle senne vod?

⁹ Yaaq'ubee fironus inəxdun alidghıniy qele:

– Yizde ı'mı'ren vəşşe xhebts'al (130) sen zı inyaa-şaa hı'ı. Yızda ı'mı'r k'ilyba, dağamba vuxha. Dekkaaşə menəəng'ə hı'ıyn senbımeeyib xıliyba vuxha deş.

¹⁰ Yaaq'ub fironus xayir-düə huvu ayk'anna.

¹¹ Yusufee fironee uvhuyn xhinne ha'a, dekkısdıyiy çocaaşısda cıga Misir qaa'a, manbışıs gırgınçile yugun Ramses eyhene cigeençe cıga hele. ¹² Sayid Yusufee dekkısın, çocaaşısın otxhunıy xızanbışıs sik'ı havace.

Mısvalybinang'a Yusufee Misiris xəbvalla haa'a

¹³ Mısvalla manımee geeb qooxhe, ç'iyeyne aq'val otxhanan kar ivdeeke giyğal. Misiriniy Kana'anın cəmə'ət mısvaline xılənçe vuççud dena aaxva. ¹⁴ Yusufee Misireneyiy Kana'anne insanaaşıs suk massa huvu maadın gırgın pılbı fironus sa'a. ¹⁵ Misirneyiy Kana'anne insanaaşın gırgın pılbı g'att'uyng'a, gırgın misirğançenbı Yusufusqa abı eyhen:

– Şas gıney hele. Nişil-allane şı yiğne ulene ögee hapt'as? Yişin pılbı g'attuynbı.

¹⁶ Yusufee eyhen:

– Vuşun pılbı g'att'uxhee, manke həyvanar alle, zı şos mançine cigee gıney heles.

¹⁷ Manbışe Yusufusqa con balkanar, çavra-vəq'ə, əməler ha'aykı adayle. Yusufee mane adıyne həyvanaaşıke gıney badal ha'a. Mane sen mang'vee məxüd manbışde həyvanaşıke gıney badal ha'a. ¹⁸ Man sen ilgeç'umee, manbı Yusufusqa abı eyhen:

– Vak'le ats'an, şaqa pıl deşin, yişin həyvanar ıd vas ıxha. Şaqa yişde xəring'unemee tanbışileyiy cigabışile ğayrı vuççud axu deş. ¹⁹ Nişil-allane yiğne ulene ögiyl şakınıd yişde cigabışikınıd ixhes? Şas, yişde cigabışiliy şal-alla gıney hele. Havaasre şi fironus nukarar vuxhes. Hucoone ixhes, şas sayid toxumbı hele. Manke şınab hapt'as deş, yişin cigabıd sahrılqa sak'alas deş.

²⁰ İnəxüd Yusufee gırgın Misirin cigabı fironus iləşşe. Mısvalybışil-alla gırgıne Misirğançenbışe con cigabı massa hele. Məxüd Yusufee Misirğan gırgın cigabı fironne doylıqa alğa'a. ²¹ Misireene gırgıne insanaaşıke Yusufee fironus g'ular haa'a. ²² Fironee kaahinaaşına hək' qooleva, mang'vee saccu manbışin cigabı ilydeşşe. Mana vucee qoolena hək' manbışde otxuniys g'iviyyxhar vuxha. Mançıl-allad kaahinaaşe con cigabı massa hele deş.

²³ Yusufee milletık'le eyhen:

– Həşde şınab, vuşun cigabıd zı fironus alişşu. Haane toxum, alyapt'ı ooze. ²⁴ Suk

saa'ang'a xhonçuna sa pay fironus qevle. Avx-una yoq'uble payıb oozasiy ooxhanas, şosiy vuşde xızanınbışis vuxhecen.

²⁵ Manbışe eyhen:

– Yişda xərna, ğu şas yugvalla hav'u, ğu şı hapt'iyke g'attivxhan hav'u. G'iyneyke şaqa şı fironun g'ular vob.

²⁶ Yusufee ezu alyadıynçına xhonçuna sa pay fironus qevleva Misirne cəmə'ətıs q'aanun gyuvxhu. Saccu kaahinaaşe ezu alyadıynçına xhob'esda pay fironus qıdyoole vuxha. Məxbına q'aanun Misir g'iy nab vobna.

Yusufee dekkıs cuvab hele

²⁷ İzrailyna nasıl Misireene Goşen avxu karana vuxha. Manbı maa'ab geeb qeebaxhe.

²⁸ Yaaq'ub Misir yits'iyighalle (17) senna axva. Mang'vee vəşşe yoq'ts'ale yighille (147) sen hı'ı. ²⁹ İzrailyna qık'asda gah k'ane qooxheng'a, mang'vee cuna dix Yusuf qort'ul eyhen:

– Vas zı ıkkaxhee, xıl yizde bıdık avqa gıxhxı k'in g'assır cuvab hele: zas yugvalla hee'e, yızda nyaq'v Misir hımaa'a. ³⁰ Zı qık'uyng'a Misirğançe qıkkee, yızın dekkar nyaabıy nyuq'vneeqa k'yav'u, zınar maa'ar k'eyxhe.

Yusufee mang'us inəxüd cuvab qele:

– Zı, ğu nəxdıy eyhe həməxüdüd ha'asın.

³¹ Mang'une cuvabıs dekke eyhen:

– Zas k'in g'assre.

Mang'veeyid k'in g'iysaran. İzrail vuc g'alırxhuyne karane vuk'lek qırzıl Allahıs düə haa'a.

48

Yaaq'ubee Efrayimisiy Menaşşeeys xayir-düə huvu

¹ Sabara gahbı ilğeeç'umee Yusufuk'le uvhuyn:

– Dek ık'arır.

Mang'vee cuna q'öyre dix Menaşşeyiy Efrayim cuka alyapt'ı dek g'acesva yəqqı'lqa gexha.

² Yaaq'ubus xabar g'uxoole:

– Haane yiğna dix Yusuf vasqavur ı'qqə.

İzrailik'le man g'ayxhı, gucuka vuc g'alirxhuayne tülee'ar giy'ar.

³ Yaaq'ubee Yusufuk'le eyhen:

– Gırgın əxəna Allah Kana'anne cigeene Luzee zas dyagu xayir-düə huvu, ⁴ inəxüd uvhu: «İlekkende Zı yiğna nasıl geeb qaa'as, hexxaa'asda, vake xədn xalq' g'alya'as. Vale qiyğad vake g'abıynbışis man cigabı hammaşıys heles».

⁵ Həşdiyle q'öyre yiğna dix, zı inyaqa qalesse, Misir yedike vuxhaynbı yızınbı vuxhes. Efrayimiy Menaşşe, Ruveniy Şimon xhinne yızınbı vuxhes. ⁶ Manbışile qiyğa vake g'abıyn uşaxar yiğınbı vuxhes. Manbışılqa gexhan cigabımee Efrayimileyiy Menaşşeyle ilğeeç'es. ⁷ Zı inəxüd yızda Raahile qiyk'uva ha'a. Yızda Raahile zı Paddan-Arameençe siyk'alang'a Kana'anne ölkee Efratısqa hiviyxharnı cıgee qiyk'u. Mana maacar Efratne yəqqə k'eyxhı. Efratın g'iyniyn do Bet-Lexem vodun.

⁸ İzrailik'le Yusufun dixbı g'avcu qiyghanan:

– İnı vuşbune?

⁹ Yusufee dekkıs inəxüd cuvab qele:

– Allahee inyaa zas huvuyn dixbı vob.

İzrailee eyhen:

– Manbı zasqa qavaale xayir-düə hevles.

¹⁰ İzrail q'əsniy qıxha, mang'une ulepşik'le yugda g'ece deşdiy. Yusufee dixbı dekkısqana qaa'a, dekkeeyib manbı xhilibışeeqa sav'u ub-babı ha'a.

¹¹ Qiyğa İzrailee Yusufuk'le eyhen:

– Yizde fikreeqacad qıdyayleyiy yiğın sayid aq'va g'eeva, haane Allahee yiğın dixbıb zak'le haaguynbı.

¹² Yusufee dixbı dekkıne q'aratsaysse g'avşu, mang'une ögiyl çiyelqamee k'yoyzarna. ¹³ Qiyğa Yusufee Efrayim ulyozara'ana cune sağne sural, İzrailinıd man solun sura eyxhe, Menaşşeer cune solne, İzrailyneer sağne sural ulyozara'a. Qiyğa manbı dekkısqana qaa'a. ¹⁴ İzraileemee sağın xıl hotku k'inne newayne Efrayimne, solun xılymee xərne newayne Menaşşeyne vuk'lelqa giyxhe.

¹⁵ Qiyğa İzrailee Yusufus xayir-düə hoole:

– Yizde dekkaaşe İbrahimeeyiy I'saq'ee ı'bəədat ha'ane Allahee,

G'iyniyne yiğılqamee zı havaacıne Allahee,

¹⁶ Zı gırgıne pisvalybışike g'attixhan hı'iyne malaakee,

Havaasre ine uşaxaasıb xayir-düə hevle-cen!

Yızın doyud, yizde dekkıneyiy cune dekkın

İbrahiminiy I'saq'ın dobud manbıšile k'ena yik'el qale'ecen.

Ç'iyene aq'val manbışda nasıl geeb quvxhecen.

¹⁷ Yusufuk'le dekke sağın xıl Efrayimne vuk'lelqa gıxhxı g'acumee, man mang'une yik'eençe eyxhe deş. Mang'us dekkın xıl Efrayimne vuk'lele alyat'u Menaşşeyne vuk'lelqa gıxhxhes ıkkıykan. ¹⁸ Yusufee dekkık'le eyhen:

– Dek, ğu ha'an qotkuda eyxhe deş. Şena ts'erriyna dix eyxhe, sağın xıl mang'une vuk'lelqa gıxhxhe.

¹⁹ Dekmee, mang'vee eyhençilqa qıdyarı, eyhen:

– Ats'an dix, zak'le ats'an. Mang'une nasılıked xədıń millet g'ales, manar qıvaats'ana ixhes. Saccu mang'una k'ınna çoc mang'uler qıvaats'ana ıxha, mang'une nasılıke sa deŝ, geedın milletbı g'ales.

²⁰ Mane yığıl Yaaq'ubee manbışıs xayır-düə hooleng'a ađmıŝ hoole:

– İzrailin vuşun dobu xayır-düə hooleng'a ađmıŝ ha'as:
«Hasre ğu Allahee Efrayimiy Menaşşe xhinne hee'ecenva!» eyhes.

Mang'vee məxür Efrayim Menaşşeyle ooqana ha'a.

²¹ İzrailee Yusufuk'le eyhen:

– Yızın qık'asın yığbı k'ane qeetxheyid, Allahee şu yik'el hivxanaa'as deş, şu dekkaaŝine cıga-bışeeqa savaak'al haa'asınbı. ²² Vas çocaaŝılee hexxada zı Şekem axtın cıga hele. Zı mana Emorđançenbıŝde xılence yizde g'ılıncıkayiy vukuka g'avşu.

49

Yaaq'ubee dixbışis xayir-düə hoole

¹ Yaaq'ubee dixbı qopt'ul eyhen:

– Yizde k'anyaqa savaale, vuşde vuk'lelqa qalesınbı zı yuşan ha'as.

² Yaaq'ubun dixbı, sabı zal k'ırı alixhxhe,

Vuşde dekkıl İzrailir k'ırı gyaqqe.

³ Ruven, ğu yizda ts'erriyna dix, ğu yizda guc.

Ğu yedike zı mek'varanang'a taq'atıkanang'a ixha.

Ğu ğırğıng'ule xərna, qıvaats'ana vor.

⁴ Ğu xhyanık akar sa'as-qa'as əxə deş.

Vak'le man ats'axhxhe, ğu yik' hı'ı yizde tyuleeqa k'iç'uva, yizde xhunaşşeeşine sang'ıka g'alirxhuva, vake xərna ixhes deş!

⁵ Ŝimoniy Levi çocar vob,

Manbışe qəlasın ha'asva g'ılinc xılyaqa alyaata.

⁶ Manbı qəlakanang'a adamer gyabat'a,

Yik'es ikkanang'ad manbışin həyvanar kara idyaalesın xhinne qaa'a.

Manbışe ək'eele aqqıyn karbı zı ha'as deş,

Zı manbışıka sarçes deş.

⁷ Fiğan haa'ane manbışde qəlbıŝisiy

Xıl ts'its'dya'ane bahaliyvalis bed-düə vux-hena.

Zı manbışıke g'abıynbı sacıgeeqa savaales havaasaras deş,

İzrailvolle oot'alasınbı.

- 8 Yahud, yiğne çocaaşe ğu axtı qa'as,
Duşmanaaşına gardan yiğne xile vuxhes,
dekkın dixbıb vas k'yoozaras.
- 9 Yızda dix, Yahud, ğu k'on qoodu-soodu qööne
mek'vne aslanık akar.
Ğu manzil haa'ane şirik akar, horku-qorku ç'iyel
g'ilexha,
Şavusse şir g'udokana'as əxəyee?
- 10 Paççahiyvalla Yahudne xıleençe mısacab
əlyhəəs deş.
Gırgıne gahbışıl vuk'lek vukkiy mang'unee
nasılınbışisse mebinbışılqa ilğeeç'es deş.
Nimeeletteyiy gırgın milletbı k'yozarasda vake
paççah g'idıyarı.
- 11 Yahudıqa manımee xəttə t'imilen tayangbı
eyxhe, mang'us manbı qıdıykkın cuna
əmələb çik avt'alas vəəxəna,
Çike hı'iyne çaxıree tanalınbıd hoğalas
əxənbı.
- 12 Mang'unee uleppeşın adın ciga çaxırile
k'işşeyda,
Silıbıd niknele cagvarada ixhes.
- 13 Zevulunun cigad deryahne mıglek ixhes,
Maa'ad gamıbı ilezaras,
Mang'un ciga Sidonnee şaharılqa hixharas.
- 14 Xurcunbı mıgal alixxhı manzil haa'ana
İssaxar taq'atıkane əməleyk akar.
- 15 Mang'us vuc manzilis ulyorzulin ciga yugda
qadı,
maana nyaq'v cus vukkanəxüb g'avcu,
mang'vee yı'q' k'yozarı'ı mebbınbışıs iş haa'ana.

- 16 Danir İzrailyne nasılbışda sa vob,
Mang'vee cune milletis məhkama haa'as.
- 17 Dani yəqqı'ne mıglekna xoçe xhinne ixhes.
Balkanne guvuyk üvxü
Çilyna yı'qı'hina g'ı'xə'əne.
- 18 Rəbb, zı gozet ha'an Ğu mısaiyy zı
duşmanaşike g'attixhan ha'as!
- 19 Məbınbı Qadın cigabı q'əra qa'as ables,
Mang'veeyib manbı g'e'ebaşeng'a q'əra
qaa'as.
- 20 Aşerne cigabişee otXHuniy barakayka ixhes,
Mang'vee paççahaşısıd otXHuniy alles.
- 21 Naftali g'avkkune maralık akar,
Mang'uke g'abıynbı geeb micagınbı vuxhes.
- 22 Yusufmee, xhyan ı'lqəəne cigaysneene,
bıtağbıd cabırile g'alysikkıyne tayangık
akar.
- 23 Duşmanar mang'ulqa qəlıka vukaaşika ky-
oohar,
- 24 Mang'un xıleppı gucuka vodva
mang'vee vuk xile it'umda aqqaqqa.
Mang'us guc hoole vuxha Yaaq'ubee ı'bəədat
ha'ane Allahee.
Allah İzrailiqa çoban cune syuriyqa
ilyakkan xhinne ilyakka.
Mana manbışda Suva vobna.
- 25 Yiğne dekkee ı'bəədat ha'ana Allah hasre vas
kumagxhecen,

Hasre Mang'vee vas xayir-düə hevleceñ,
 Xəəne-ç'iyeyne xhyanbışıke ğu
 g'its'mayk'vancen,
 Vas geeb uşaxaariy çavra-vəq'ə heleceñ.

26 Yiğne dekkına xayir-düə barakatnane
 çolbışıleb geeb vob,

Ğu manisa çocaaşile qıvaats'anava,
 Hasre man ğırgın xayir-düəbı yiğınbı ixhe-
 cen.

27 Benyamin bahalne ümulyuk akar,
 Miç'eeb k'on givku opxhan,
 Exhalid ing'uke-şeng'uke g'ayşuyn bit'al
 ha'a.

28 İna ələpqı'na yits'ıq'öble (12) nasıl İzrailyna
 vobna. Dekkee dixbışde ğırgıng'us, cus sik'ına
 inəxübna xayir-düə huvu.

Yaaq'ub qek'ana

29 Qiyğa Yaaq'ubee dixbışılqa əmr haa'a:

- Zı sık'inne ğahıle qik'asda, zas yizde
 xizanısqa, zale ögee hapt'iynbışide k'anyaqa
 əlyhəəs ıkkən. Zı Q'etbışda eyxhene Efronne
 çoleene mağaree k'eyxhe. ³⁰ Mana mağara
 Kana'anne ölkeene Mamre eyhene cigays
 k'anene Maxpelayne çolee vobna. İbrahimee
 mana mağara nyaq'v haa'asdemeə Efronusse
 çoluka sacigeeniy alivşu. ³¹ Maa'abniy
 İbrahimiy cuna xhunaşşe Sarra, I'saq'iy cuna
 xhunaşşe Rivq'a k'evxhu. Zı Leayer maa'ar
 k'eyxhi. ³² Man çolud, maana mağarab
 Q'etbışisseniy alivşu.

33 Yaaq'ubee dixbişis əmr hav'u
g'attırxhınmee, g'elybı tyuleeqa sı'i qek'ana.

50

Yaaq'ubna ak'

¹ Yusuf dekkılqa k'yorzul geşşe-geşşe
mang'us ubbabı ha'a. ² Mang'vee cune
g'ulluxçiy-doxturaaşılqa dekkın mayit
mumyelamişe'ecenva əmr haa'a. Doxturaaşed
İzrailin mayit mumyelamişa'an. ³ Mana
iş doxturaaşe yoq'ts'al (40) yiğna haa'a.
Mumyelamişa'as manimena vaxtniyxhe
vukkiykanna. Yights'al (70) yiğna misirğançenbı
mang'uqa gyaaşe.

⁴ Ak'ın yiğbı ç'əveetxamee, Yusufee fironne
insanaaşik'le eyhen:

– Zı vuşde ulen aqqıxheene fironuk'le eyhe,
⁵ dekke zasqa k'ın g'assaras alıkkı uvhuynniy:
«Zı qik'asda xhinne vor. Kana'anne ölkəe zı
zasda mağaree nyaq'v hav'u. Zı maa k'eyxhe».
Həşde fironee zı hasrecen, dek k'eyxhı yı'q'əlqa
sak'alas.

⁶ Fironee eyhen:

– Dekke nəxdıy vasqa k'ın g'assaras alıkkı,
həməxürur mana k'eyxhe.

⁷ Məxür Yusuf ayk'anna dek k'eyxhas.
Yusufuka sacıgee fironun delesın insanar,
Misirin ağsaqqalar, ⁸ Yusufneyiy dekkıne
xaabın gırğınbı, çocar, havayk'an. Manbişe
saccu çavra-vəq'əyiy uşaxar Goşen g'alyaa'a.
⁹ Manbişika sacıgee balkanaaşıl alepxıynbı,
dəv'əys hı'iyne daşk'abişe gyuv'uruynbı

yəqqı'lqa qıǵeebaç'e. Maa qəpqrəs-ələpqrəs devxhesınmeen insanar vooxhe.

¹⁰ Manbı İordan damayne şene sural, Atad eyhene cigeene atteeqa (suk mettaa'an ciga) hipxhiring'a, axtine nıq'ıka gyaaşe giviyǵal. Ma'ab Yusufee dekkıs yighille yıǵna ak' hoole. ¹¹ Mane ölkayne insanaaşik'le Kana'aǵançenbışik'le, Atadee hoolena ak' g'avcumee, uvhuyn: «Misirbışıqa xədn geşşuyud». İordan damayne k'anene cigays çil-alla Avel-Mitsrayim (*misirbışin geşşuy*) do giyxhe.

¹² Yaaq'ubne dixbışe gırgın dekke uvhuyn xhinne ha'a. ¹³ Mana manbışe Kana'ane ölkeeqa qarı, Mamreys k'anene Maxpela eyhene çoleene maǵaree'ar nyuq'neeqa giyxhe. Mana maǵara İbrahimee çoluka sa cige cus nyaq'v haa'asın ciga ixhecenva Q'etbışda eyhene Efronukeniy alivşu. ¹⁴ Dek k'eyxhıyle qiyǵa, Yusuf cune çocaaşika, dekkıne ak'ıs abıyne gırgınbışıka sacıgee Misirqa sıyk'al.

Yusuf çocaaşika yugra eyxhe

¹⁵ Dek qik'uyile qiyǵa, Yusufne çocaaşe sana-sang'uk'le eyhen:

– Yusufee şı hı'ıynçına qəl yik'el avqu vuxhee, mana qəl şake qıǵaahas vukkiykıne, şı hucoone ha'as?

¹⁶ Mançıl-allab manbışe Yusufus xabar g'axuvu:

– Dekkee qik'asse şak'le uvhuynniy:

¹⁷ «Yusufuk'le inəxüd eyhe: „Hucoone ixhes, çocaaşe vas hav'una pisvalla, yik'el

hivxhane'e"». Həşded şı vake heqqa, hucoone ixhes, yiğne dekkee ı'bəədat ha'ane Allahee g'ulaaşın bınahbı yik'elixan he'ecen.

Man eyhenbı Yusufuk'le g'ayxhımee, geşşe giyğal.

¹⁸ Qiyğa çocar mang'usqa abı çiyelqamee k'yobzur, «Şı həşdiyle yuğun g'ular vobva» eyhe.

¹⁹ Yusufee manbışik'le eyhen:

– Zı nya'a Allahne vor, şu zale qəvəəq'ənas?

²⁰ İlyaake, şos zas pisvalla haa'as vukkiykın, Allaheeyib mana yugvalis qav'u. G'iyna şok'le g'ecenbıyiy xəppanane insanaaşına ı'mı'r g'attivxhan he'ecenva Allahee məxüd hı'ı. ²¹ Mançil-alla qıməəq'ən zı şoqar vuşde uşaxaaşiqar ilyakkasda.

Yusuf manbışiqa g'üvənara yuşanı'ı manbışis yik'bı hele.

Yusufun qik'uy

²² Yusuf cuneyiy dekkıne xızanıka Misir axva. Yusufee vəşşe yits'ille (110) sen ha'a.

²³ Mang'uk'le Efrayımın uşaxarıb nevbıb g'oocenbı. Menaşşeyne duxayne Maxiriyne uşaxaaşısıb mang'vee dekvalla haa'a.

²⁴ Sabara gah ılğevç'uyle qiyğa Yusufee çocaaşik'le eyhen:

– Yızda qik'asda gah k'ane quvxheeyib, Allahee şu yik'el hivxanaa'as deş. Allahee şu ine ölkeençe qığaa'asınbı. Mang'vee k'ın g'assır İbrahimıs, I'saq'ıs, Yaaq'ubus hevlesva uvhiyne cigeeqa şu quvkees.

²⁵ Qiyğa Yusufee İzrailybışısqa k'ınbı g'assaras alıkkı eyhen:

- Allahee şos huvuyn cuvab mısacad yik'el hixan ha'as deş. Şunad əlyhəəng'ə, yızın bark'vbı inyaa g'ilyma'a, şoka qıkkee.

²⁶ Yusuf vəşşe yits'ille (110) sen hı'ı qek'a. Mana Misiree mummyelamiş hı'ı tabuteeqa giyxhe.

Tsakhur
Portions of the Holy Bible in the Tsakhur language
of Azerbaijan

copyright © 2022 Pioneer Bible Translators

Language: Ts'əxna miz (Tsakhur)

Contributor: Institute for Bible Translation

<https://ibtrussia.org/en/media?id=TSK>

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2023-04-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 19 Apr 2023
6257bde4-455f-5247-95e7-0a89f1fdd1f1